

UNIVERZA NA PRIMORSKEM
FAKULTETA ZA MATEMATIKO, NARAVOSLOVJE IN
INFORMACIJSKE TEHNOLOGIJE

ZAKLJUČNA NALOGA
ANALIZA DOBRIH PRAKS ZA IZVAJANJE
KMETIJSKE DEJAVNOSTI NA KMETIJAH V
ZAVAROVANIH OBMOČJIH

NEJA SLOKAR

UNIVERZA NA PRIMORSKEM
FAKULTETA ZA MATEMATIKO, NARAVOSLOVJE IN
INFORMACIJSKE TEHNOLOGIJE

Zaključna naloga

**Analiza dobrih praks za izvajanje kmetijske dejavnosti na
kmetijah v zavarovanih območjih**

(Analysis of good practices for carrying out agricultural activities on farms in
protected areas)

Ime in priimek: Neja Slokar

Študijski program: Varstvena biologija

Mentor: prof. dr. Elena Bužan

Somentor: asist. Sandra Potušek

Koper, avgust 2022

Ključna dokumentacijska informacija

Ime in PRIIMEK: Neja SLOKAR

Naslov zaključne naloge: Analiza dobrih praks za izvajanje kmetijske dejavnosti na kmetijah v zavarovanih območjih

Kraj: Koper

Leto: 2022

Število listov: 95

Število slik: 19

Število tabel: 5

Število prilog: 4

Št. strani prilog: 30

Število referenc: 36

Mentor: prof. dr. Elena Bužan

Somentor: asist. Sandra Potušek

Ključne besede: biotska pestrost, varstveno pomembna območja, kmetijska krajina, finančni mehanizmi

Izvleček:

Upravljanje kmetije na posebnih območjih varstva je poseben izziv, saj je treba najti ravnovesje med ekonomskimi in naravovarstveni vidiki. Pri lastnikih kmetij ima naravovarstvo pogosto negativen prizvok, saj ga povezujejo z omejevanjem izvajanja kmetijskih dejavnosti oziroma se zaradi širšega interesa soočajo z navzkrižjem interesov med sprejetimi naravovarstvenimi ukrepi za ohranjanje biotske pestrosti ter ekonomične vzdržnosti njihovega izvajanja. Zaključna naloga raziskovalnega tipa je bila opravljena v sklopu projekta Ohranjanje biotske pestrosti kmetijske krajine z razvojem in vključevanjem učnega modela v kmetijsko dejavnost. Na podlagi izbrane literature smo analizirali primere dobrih kmetijskih praks v Sloveniji in drugje po Evropi, pregledali smo smernice EU skupne kmetijske politike in določili smiselne krajinske prvine, ki pripomorejo k ohranjanju biotske pestrosti v kmetijski krajini. Po določitvi krajinskih prvin, ki so pomembne za ohranjanje biotske pestrosti smo izvedli sklop intervjujev, s katerimi smo pridobili vpogled v to kako končni uporabniki-kmeti dojemajo varovanje biotske pestrosti, kako prepoznavajo izbrane krajinske prvine ter kje vidijo možnosti za izboljšave stanja biotske pestrosti v kmetijski krajini. Rezultati zaključne naloge bodo pripomogli k razvoju odločevalnega drevesa, ki bo kmetom olajšala pot do informacij o finančnih mehanizmih za krepitev biotske pestrosti, ki so na voljo.

Key document information

Name and SURNAME: Neja SLOKAR

Title of the final project paper: Analysis of good practices for carrying out agricultural activities on farms in protected areas

Place: Koper

Year: 2022

Number of pages: 95 Number of figures: 19 Number of tables: 5

Number of appendix: 4 Number of appendix pages: 30

Number of references: 36

Mentor: prof. Elena Bužan, PhD

Co-Mentor: assist. Sandra Potušek

Keywords: biodiversity, protected areas, agricultural landscape, financial mechanisms

Abstract:

The management of farms in Special Protection Areas presents a particular challenge, as a balance must be struck between economic and conservation considerations. For farm owners, nature conservation often has a negative connotation as it is associated with a restriction of farming activities, or due to broader interests, they face a conflict of interest between nature conservation measures for biodiversity conservation and the economic sustainability of their implementation. The research type thesis was conducted as part of the project Conservation of Agricultural Landscape Biodiversity through the Development and Integration of the Learning Model into Farming Activities. Based on selected literature, we analyzed meaningful landscape elements that contribute to biodiversity conservation in the agricultural landscape. After identifying landscape elements that are important for biodiversity conservation, we conducted a series of interviews to gain insight into how farmers view biodiversity conservation, how they recognize selected landscape elements, and where they see opportunities to improve biodiversity in agricultural landscapes. The results of the final task will help to develop an identification tree to help farmers access information on available funding mechanisms for biodiversity conservation.

ZAHVALA

Glavna zahvala za vso strokovno pomoč pri izdelavi diplomske naloge gre mentorici Prof. dr. Eleni Bužan in somentorici Sandri Potušek, ki sta me tekom pisanja diplomske naloge vodile in svetovale. Zahvaljujem se tudi vsem sodelujočim kmetijam, za njihov čas in pomoč pri nastanku te diplomske naloge. Posebna zahvala gre kmetiji Mahne za sodelovanje, ideje in napotke. Velika zahvala tudi staršem, bratu, fantu in vsem prijateljem, ki so me tekom študija ter pri pisanju diplomske naloge podpirali in spodbujali, pa tudi Vidu Karlovšku za jezikovni pregled in Rampinu za kreativne ideje.

KAZALO VSEBINE

1	UVOD.....	1
1.1	Namen, cilji in hipoteze naloge	1
2	Pregled objav	2
2.1	Skupna kmetijska politika	2
2.2	Naravovarstveno pomembna območja	3
2.2.1	Varstveno pomembna območja v Evropi	4
2.2.2	Varstveno pomembna območja v Sloveniji.....	4
2.3	Evropske smernice za kmetijstvo v zavarovanih območjih	5
2.4	Načrt Evrope za obnovo narave: ključne zaveze do leta 2030	6
2.4.1	Upravljanje s kmetijskimi površinami v varstveno pomembnih območjih.....	7
2.5	Prednosti ohranjanja vrstne pestrosti v kmetijski krajini	7
2.5.1	Ekosistemske storitve v kmetijski krajini.....	7
2.5.2	Oskrbovalne storitve.....	8
2.5.3	Regulacijske storitve.....	8
2.5.4	Habitatne storitve.....	9
2.5.5	Kulturne storitve	9
3	METODE DELA	10
3.1	Analiza obstoječe literature	10
3.2	Vsebine zajete v intervju	10
4	PRIMERI DOBRIH PRAKS	12
4.1	Vplivi krajinske strukture, upravljanja in zanimanje kmetov za naravo	12
4.2	Opredelitev krajinske pestrosti in krajinskih značilnosti, pomembnih za ohranjanje biotske raznovrstnosti	13
4.3	Ohranjanje biodiverzitete v kulturni krajini v povezavi s produktivnostjo pri kmetijskih praksah z intenzivnim kmetijstvom.....	14
4.4	Različne percepcije kmetov in znanstvenikov o biotski raznovrstnosti kmetijstva, ekosistemskih storitev in upravljanja	15
5	PROJEKT EDUFARM	16
5.1	Opis projekta	16
5.2	Opis pilotne kmetije	18
6	Izbrane krajinske prvine	19
6.1	Geomorfološke in reliefne krajinske prvine	21
6.2	Rastlinske krajinske prvine.....	25
6.3	Vodne krajinske prvine.....	33
7	REZULTATI IN DISKUSIJA.....	37
7.1	Analiza dobrih praks.....	37
7.2	Rezultati analize intervjuja	37

7.2.1 Sklop A: splošna vprašanja.....	37
7.2.2 Sklop B: stanje biotske pestrosti.....	40
7.2.3 Sklop C: krajinske prvine	41
7.2.4 Sklop D: finančni mehanizmi na kmetiji.....	43
7.2.5 Sklop E: sodelovanje s projektom	44
8 ZAKLJUČEK	45

KAZALO PREGLEDNIC

Preglednica 1: <i>Značilnosti kmetij, opredeljenih glede na vprašanja zastavljena znotraj sklopa A (Kmetije 1, 2 in 3)</i>	38
Preglednica 2: <i>Značilnosti kmetij opredeljenih glede na vprašanja zastavljena znotraj sklopa A (Kmetije 4, 5 in 6)</i>	39
Preglednica 3: <i>Geomorfološke in reliefne krajinske prvine.....</i>	41
Preglednica 4: <i>Rastlinske krajinske prvine</i>	42
Preglednica 5: <i>Vodne krajinske prvine</i>	43

KAZALO SLIK IN GRAFIKONOV

Slika 1: Vrtača v kmetijski rabi (foto: K. Galun).....	21
Slika 2: Površinske skalovitosti na planini Dedno Polje (foto: T. Kralj).....	22
Slika 3: Nepodprte terase, Brkini (foto: H. Križaj Smrdelj).....	23
Slika 4: Teraso podprte s suhozidom, Strunjan (foto: H. Križaj Smrdelj).....	24
Slika 5: Posamezno drevo na polju (foto: Hippopx).....	25
Slika 6: Sadna drevesa v vrsti (foto: Hippopx).....	26
Slika 7: Skupina dreves in grmov (foto: Hippopx).....	26
Slika 8: Gozdne zaplate in srednje veliki sestoji dreves (foto: B. Bakan).....	27
Slika 9: Mejica (foto: B. Bakan).....	28
Slika 10: Obvodna vegetacija na Ljubljanskem barju (foto: N. Kirbiš).....	29
Slika 11: Visokodebelni sadovnjak (foto: Gorički list).....	30
Slika 12: Vlažni travnik (foto: B. Bakan).....	31
Slika 13: Rob med polji, Murski Črnci (foto: N. Penko Seidl).....	32
Slika 14: Mlaka (foto: M. Korelc).....	33
Slika 15: Ribnik ob Muri (foto: N. Penko Seidl).....	33
Slika 16: Lokalno zamočvirjenje na območju pedosekvenca na glinah in ilovicah (foto: B. Vrščaj).....	34
Slika 17: Visoko barje, Pokljuka (foto: Arnes.si).....	35
Slika 18: Nizko barje, Bloščica (foto: J. Kus Veenvilet).....	36
Slika 19: Jarek (foto: Amoeba.si).....	36

KAZALO PRILOG

PRILOGA A *Vprašanja za intervju*

PRILOGA B *Evropske smernice za kmetijstvo v zavarovanih območjih*

PRILOGA C *Transkripti intervjujev*

PRILOGA D *Izjava o sodelovanju pri aktivnostih projekta in varstvu osebnih podatkov*

SEZNAM KRATIC

SKP – skupna kmetijska politika

EU – Evropska unija

MKGP – Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano

RS – Republika Slovenija

IUCN – International Union for Conservation of Nature

RKG – register kmetijskih gospodarstev

GERK - Grafična enota rabe zemljišč kmetijskega gospodarstva

KMG – Kmetijsko gospodarstvo

OMD – območja z naravnimi ali drugimi posebnimi omejitvami (območja z omejenimi možnostmi za kmetijsko dejavnost)

OOTT – Okoljsko občutljivo trajno travinje

VVO – Vodovarstveno območje

PRP – program razvoja podeželja

LAS – lokalna akcijska skupina

EKSRP – Evropski kmetijski sklad za razvoj podeželja

MOP – Ministrstvo za okolje in prostor

CRP – ciljni raziskovalni program

SP – samostojni podjetnik

MA – Millennium Ecosystem Assesment

GDPR - General data protection regulation (splošna uredba o varstvu podatkov)

1 UVOD

Upravljanje kmetije na posebnih območjih varstva je poseben izziv, saj je treba najti ravnovesje med ekonomskimi in naravovarstvenimi vidiki. Pri lastnikih kmetij ima naravovarstvo pogosto negativen prizvok, saj ga povezujejo z omejevanjem izvajanja kmetijskih dejavnosti oziroma se zaradi širšega interesa soočajo z navzkrižjem interesov med sprejetimi naravovarstvenimi ukrepi za ohranjanje biotske pestrosti in ekonomično vzdržnostjo njihovega izvajanja. Zato je dejavnosti treba načrtovati skrbno in premišljeno. V letu 2020 je Univerza na Primorskem kot vodilni partner pridobila sredstva za izvedbo pilotnega projekta **Ohranjanje biotske pestrosti kmetijske krajine z razvojem in vključevanjem učnega modela v kmetijsko dejavnost (EDUFarm)**, je financiralo Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano (MKGP) Republike Slovenije (RS). V okviru projekta so raziskovalci želeli predstaviti in spodbuditi ohranjanje biotske pestrosti kot vrednoto kmetijske krajine ter povečati delež izvajanja predvidenih ukrepov na kmetijah, ki ležijo v posebnih varstvenih območjih. V okviru projekta je bila izvedena tudi ta zaključna naloga.

1.1 Namen, cilji in hipoteze naloge

Namen naloge je na podlagi izbrane literature analizirati dobre kmetijske prakse na primerih različnih evropskih držav in izpeljati smernice dobrih praks za izvajanje kmetijske dejavnosti na območjih s posebnim naravovarstvenim statusom. Z izvedbo intervjuja znotraj fokusne skupine smo pridobili vpogled v izkušnje slovenskih kmetov na področju varovanja biotske pestrosti v kmetijski krajini, obenem pa smo ocenili njihovo stopnjo prepoznavanja krajinskih prvin in pridobili vpogled v primere dobrih kmetijskih praks na izbranih kmetijah. Za dosego ciljev smo si postavili sledeče hipoteze:

- i) Varovanje krajinskih prvin je primeren in enostavnejši način za ohranjanje biodiverzitete v kmetijski krajini.
- ii) Biotska pestrost kmetijam predstavlja vrednoto, ki jo je treba ohranjati.
- iii) Obstoječi finančni mehanizmi so primeren in uporaben način za pomoč kmetijam pri ohranjanju biotske pestrosti.

2 PREGLED OBJAV

2.1 Skupna kmetijska politika

Skupna kmetijska politika (SKP) Evropske unije je bila prvič zasnovana leta 1962. Takratni cilj skupne kmetijske politike je bilo zagotoviti hrano po dostopnih cenah za državljane EU in primeren življenjski standard kmetov. Cilji so se z leti precej spreminjali, reformirali, saj so se morali prilagoditi novim izzivom. Že malo več kot 22 let kasneje so kmetije zrasle in postale tako produktivne, da so pridelale več hrane kot je potrebno, zato so z novimi ukrepi poskušali raven proizvodnje približati potrebam trga (Evropska komisija. Pridobljeno marca 2021 na https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/key-policies/common-agricultural-policy/cap-glance_sl#Timeline).

Leta 1992 se SKP ni več osredotočala na podporo trga, ampak na podporo proizvajalcev. Začelo se je spodbujati okolju prijaznejše kmetovanje. Istega leta je svetovni vrh v Riu de Janeiro (Brazilija) uvedel načelo trajnostnega razvoja. Uvedla se je tudi neposredna podpora kmetovalcem, ki so jo kasneje, leta 2003, zaostrili. Finančno podporo so od leta 2003 naprej dobili samo kmetje, ki kmetijska zemljišča obdelujejo v skladu z ustreznimi standardi varnosti hrane, okolja, zdravja in dobrobiti živali. Zadnja reforma SKP je bila sprejeta leta 2013. Začela se je izvajati leta 2015 in naj bi nemoteno trajala do leta 2020. V reformi so se osredotočili na trajnostno proizvodnjo hrane. Uvedlo se je okolju bolj prijazne načine kmetovanja, večjo enakost pri razdeljevanju finančne podpore kmetom in s tem zmanjšanje plačil velikim kmetijam ter boljšo usmeritev dohodkovne podpore kmetom, ki jo najbolj potrebujejo. To so zlasti mladi kmetje, kmetje na zavarovanih območjih in kmetje z nizkim dohodkom. V kratkem času od sprejetja reforme leta 2013 so se okoliščine precej spremenile. Cene kmetijskih proizvodov so se precej znižale zaradi raznih dejavnikov, kot so makroekonomski dejavniki in geopolitične napetosti. Tako so trgovinska pogajanja postajala vedno bolj dvostranska, EU pa je postala bolj odprta svetovnim trgom. Zato so leta 2018 predlagali novo posodobitev SKP, ki bi bila kos novim izzivom in bolj usklajena z ostalimi politikami in zakonodajami EU. Nova SKP se bo začela izvajati leta 2023, med leti 2021 in 2022 pa bo veljala prehodna uredba, ki bo omogočila lažji prehod na novo SKP (Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, 2021; Evropska komisija, 2021). SKP za obdobje 2023 – 2027 bo enostavnejša in bolj prilagojena potrebam kmetom. Poudarek bo na rezultatih in smiselnosti ukrepov, države članice pa bodo lahko v večji meri same odločale, kako najbolje poskrbeti za potrebe svojih kmetov. Nova SKP naslavlja tri splošne in devet specifičnih ciljev (Evropska komisija. Pridobljeno marca 2021 na https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/key-policies/common-agricultural-policy/cap-glance_sl#Timeline).

Splošni cilji:

- spodbujanje prehranske varnosti;
- krepitev skrbi za okolje in podnebnih ukrepov;
- krepitev podeželskih območij.

Specifični cilji:

- podpora za vzdržne dohodke in odpornost kmetij po vsem ozemlju EU za večjo prehransko varnost;
- krepitev tržne usmerjenosti in povečanje konkurenčnosti, tudi z večjim poudarkom na raziskavah, tehnologiji in digitalizaciji;
- izboljšanje položaja kmetov v vrednostni verigi;
- prispevanje k blažitvi podnebnih sprememb in prilagajanju nanje ter k trajnostni energiji;
- spodbujanje trajnostnega upravljanja naravnih virov, kot so voda, prst in zrak;
- prispevanje k varstvu biotske raznovrstnosti;
- privabljanje mladih kmetov in spodbujanje razvoja podjetij na podeželskih območjih;
- spodbujanje zaposlovanja, rasti, socialne vključenosti in lokalnega razvoja na podeželskih območjih, vključno z biogospodarstvom in trajnostnim gozdarstvom;
- izboljšanje odziva kmetijstva EU na potrebe družbe po hrani in zdravju, vključno z zdravno hrano, ter dobrobiti živali.

Nova SKP se torej nagiba k spodbujanju skrbi za okolje in biotske pestrosti, blaženju podnebnih sprememb ter promociji trajnostnega razvoja in samooskrbe. Natančen pregled celotne zakonodaje je glavno izhodišče za nadaljnjo dobro in premišljeno vpeljevanje ustreznih praks na primerih kmetij, ki delujejo v območjih s posebnim naravovarstvenim statusom (MKGP, 2021; Evropska komisija. Pridobljeno marca 2021 na <https://www.gov.si/zbirke/projekti-in-programi/skupna-kmetijska-politika-po-letu-2020/>).

2.2 Naravovarstveno pomembna območja

Poznamo več tipov naravovarstveno pomembnih območij, ki se razlikujejo od države do države, in take, ki so skupni mednarodnim organizacijam, kot so Združeni narodi, ter številnim mednarodnim vladnim in nevladnim organizacijam. Naravovarstveno območje je geografsko določen prostor, ki je prepoznan kot dolgoročno pomemben za ohranjanje narave in biotske pestrosti. Takšna območja morajo biti nadzorovana in upravljana s pomočjo določenih pravnih sredstev, ki zagotavljajo ohranitev narave. Največja in najstarejša svetovna organizacija za ohranjanje narave je Mednarodna zveza za varstvo narave (IUCN) (Ministrstvo za okolje in prostor (MOP); Pridobljeno marca 2021 na <https://www.arso.gov.si/narava/zavarovana%20obmo%20C4%8Dja/kategorije%20IUCN/>).

Za lažje upravljanje in kategoriziranje naravovarstveno pomembnih območij so na IUCN opisali sedem različnih kategorij zavarovanih območij:

- I. Strogi naravni rezervat
- II. Območje divjine
- III. Nacionalni parki
- IV. Naravne znamenitosti ali posebnosti
- V. Območja upravljanja habitata / vrste
- VI. Zavarovana pokrajina / morska pokrajina
- VII. Zavarovano območje s trajnostno rabo naravnih virov

Ko so v IUCN prvi definirali kategorije zavarovanih območij, so s tem spremenili pogled na naravovarstveno pomembna območja, saj se je nanje začelo gledati kot del ekološkega sistema in ne več kot na posamična izolirana območja. Tako so spodbudili tudi priznanje raznih drugih internacionalnih tipov pomembnih območij. To omogoča bolj učinkovito in usklajeno upravljanje s skupno naravno dediščino (Dudley, Shadie, Stolton, 2013).

2.2.1 Varstveno pomembna območja v Evropi

Po podatkih Evropske okoljske agencije (Europe Environment Agency, 2020) je v Evropi nastalo omrežje Natura 2000, katerega namen je zagotoviti ohranjanje vrst in habitatov, predvsem na območju Evrope. Poleg Nature 2000 pa imamo v Evropi še mrežo območij posebnega ohranitvenega interesa Emerald (Emerald Network of Areas of Special Conservation Interest), ki je temelji na enakih načelih kot Natura 2000 – med seboj sta popolnoma kompatibilni. Skupaj predstavljata dve najpomembnejši evropski mreži zavarovanih območij in tudi največjo koordinirano mrežo zavarovanih območij na svetu. V dvajsetem stoletju smo bili priča močnemu povečanju števila zavarovanih območij ter celotne površine s takim statusom (referenc). Evropa tako predstavlja regijo, ki se lahko pohvali z največ zavarovanimi območji na svetu. Območja obsegajo več kot 120.000 lokacij v 52 državah. Njihova velikost se močno razlikuje – od posameznega drevesa do območja večjega kot 97 milijonov ha (Grenlandija). Večina območij pa meri manj kot 1000 ha, kar odraža visok pritisk na rabo zemljišč v namene kmetijstva, prometa in razvoja mest v Evropi.

2.2.2 Varstveno pomembna območja v Sloveniji

Na spletni strani Agencije Republike Slovenije za okolje (2021) so navedeni štirje tipi naravovarstveno pomembnih območij. To so Natura 2000, naravne vrednote, ekološko pomembna območja in zavarovana območja narave.

- a) Natura 2000 je omrežje ekološko pomembnih območij narave, ki se nahajajo po vsej Evropi. V Sloveniji je v okviru Natura 2000 zavarovanega 37,46 % ozemlja.
- b) NV (naravne vrednote) zajemajo vso naravno dediščino Slovenije. Naravna vrednota je poleg redkega, dragocenega ali znamenitega naravnega pojava tudi drug vredni pojav, sestavina oz. del žive ali nežive narave, naravno območje ali del naravnega območja, ekosistem, krajina ali oblikovana narava. V Sloveniji pravilnik o določitvi in varstvu naravnih vrednot določa 5283 naravnih vrednot in 12 148 jam, ki prav tako spadajo med naravne vrednote.
- c) EPO (Ekološko pomembno območje) je območje habitatnega tipa, dela habitatnega tipa ali večje ekosistemske enote, ki pomembno prispeva k ohranjanju biotske raznovrstnosti v Sloveniji. Njihov sestavni del so tudi območja Natura 2000. V Sloveniji je določenih 305 ekološko pomembnih območij in 32 jam.
- d) ZO (zavarovana območja) so deli narave, ki jih odlikuje izjemna biotska raznovrstnost ali druge izjemne lastnosti delov žive ali nežive narave in so bila kot taka prepoznana ter uradno razglašena s sprejemom akta o zavarovanju s strani vlade ali pristojnega organa lokalne skupnosti (naravni spomenik, strogi naravni rezervat, naravni rezervat, narodni/regijski/krajinski park). Trenutno imamo v Sloveniji en narodni park, tri regijske parke, 46 krajinskih parkov, en strogi naravni rezervat, 56 naravnih rezervatov in 1164 naravnih spomenikov. Zavarovanih je 270 184 ha, kar je 13,33 % površine Slovenije (stanje: junij 2019) (Žerdin, 2019).

2.3 Evropske smernice za kmetijstvo v zavarovanih območjih

Uradni list Evropske unije z naslovom Direktiva EU o državni pomoči v kmetijskem in gozdarskem sektorju ter na podeželju za obdobje od 2014 do 2020, ki ga je sestavila Evropska komisija, so 25. 3. 2021 posodobili, vendar v posodobitvah ni sprememb glede smernic za kmetijstvo v zavarovanih območjih.

Smernice za zavarovana območja najdemo v treh odstavkih direktive. Prvi spada pod poglavje »Pomoč v korist podjetij, ki so dejavna v primarni proizvodnji, pridelavi in trženju kmetijskih proizvodov,« kjer obrazložijo kakšna je pomoč za omejitve, povezane z območji Natura 2000 in okvirno direktivo o vodah. Pod istim poglavjem najdemo tudi obrazložitev pomoči za ekološko kmetijstvo. Naslednja se nahaja pod poglavjem »Pomoč za gozdarski sektor, ki je sofinancirana v okviru Evropskega kmetijskega sklada za razvoj podeželja (EKSRP), dodeljena kot dodatno nacionalno financiranje takih sofinanciranih ukrepov ali kot izključno državna pomoč.« V tem poglavju obrazložijo pomoč za omejitve v zvezi z gozdnimi območji Natura 2000. Tretje poglavje, kjer je omenjena Natura 2000, se imenuje »Pomoč na podeželskih območjih, ki je sofinancirana v okviru EKSRP ali dodeljena kot dodatno nacionalno financiranje k takim sofinanciranim ukrepom.« Vsebuje obrazloženo pomoč za omejitve, povezane z območji Natura 2000 za druge upravljalce zemljišč.

Večina pomoči je namenjena kmetijam s površino najmanj 1 ha. To izključuje veliko manjših kmetij v Sloveniji, ki prav tako ležijo na naravovarstveno pomembnih območjih, pa tudi kmetije, ki obsegajo 1 ha ali nekaj več, saj je pomoč za tako majhne kmetije denarno nizka in zahteva veliko administrativnega znanja. Vsi omenjeni odstavki se nahajajo v Prilogi B.

2.4 Načrt Evrope za obnovo narave: ključne zaveze do leta 2030

V svoji strategiji ohranjanja biotske pestrosti se je Evropska komisija obvezala, da bo do leta 2030 izpeljala naslednje pravno zavezujoče cilje načrta EU za obnovo narave:

1. Do leta 2030 bodo obnovljena pomembna območja degradiranih ekosistemov z visoko vsebnostjo ogljika; habitati in vrste ne bodo pokazali poslabšanja trendov ter stanja varovanja; vsaj 30 % degradiranih območij bo doseglo ugodno ohranitveno stanje ali bo vsaj pokazalo izboljšanje.
2. Število oprasaševalcev se bo povečalo.
3. Tveganje in uporaba kemijskih pesticidov bosta zmanjšana za 50 %; uporaba nevarnejših pesticidov bo zmanjšana za 50 %.
4. Vsaj 10 % kmetijskih območij bo spadalo pod krajinske prvine z visoko diverziteteto.
5. Vsaj 25 % kmetijskih površin bo spadalo pod upravo ekološkega kmetovanja in agroekološka praksa se bo bistveno povečala.
6. Ob spoštovanju ekoloških načel bodo v EU posajene tri milijarde novih dreves.
7. Znatno napredek bo dosežen pri sanaciji onesnaženih tal.
8. Obnovljenih bo najmanj 25.000 km tekočih rek.
9. Število vrst na Rdečem seznamu, ki jim grozijo invazivne tujerodne vrste, se bo zmanjšalo za 50 %.
10. Izguba hranil iz gnojil bo zmanjšana za 50 %, posledica česar bo zmanjšana uporaba gnojil za najmanj 20 %.
11. Mesta z najmanj 20.000 prebivalci bodo imela ambiciozen načrt ozelenitve mest.
12. Na občutljivih območjih, kot so mestne zelene površine EU, ne bo uporabe kemičnih pesticidov.
13. Negativni vplivi na občutljive vrste in habitate, tudi na morsko dno, preko ribolovnih in ekstrakcijskih dejavnosti se bodo znatno zmanjšali, da se doseže dobro okoljsko stanje.
14. Prilov vrst se bo odpravil ali zmanjšal na raven, ki bo omogočala obnovo oziroma ohranjanje vrst.

(EU Biodiversity Strategy for 2030, 2020)

2.4.1 Upravljanje s kmetijskimi površinami v varstveno pomembnih območjih

Ker je število zavarovanih območij tako visoko in se z leti viša, deluje na takih območjih tudi vedno več kmetij. Seveda je kmetije na naravovarstveno pomembnih območjih treba upravljati in razvijati v skladu s pravili in pod določenimi omejitvami. Vendar imajo taka območja ne glede na vse omejitve zelo velik ekološki, ekonomski in socialni potencial, ki je ključen za trajnostni razvoj države in celotne regije. Po Evropi obstaja veliko kmetij, ki delujejo na takih območjih in imajo dobro prakso. Tudi v Sloveniji obstajajo delujoče kmetije z dobro prakso, vendar si zaradi velikega števila pomembnih območij z velikim potencialom razvoja prizadevamo, da bi nastalo več kmetij, ki bi delovale zlasti na področjih izobraževanja, raziskav, rekreacije, turizma in kmetijstva (Naglič, 2002). Razmere za kmetovanje v naravovarstveno pomembnih območjih so bistveno težje. Za obdelovanje zemlje je poraba delovnega časa in ročnega dela veliko večja. Omejen je tudi izbor kultur, kar dohodkovno ni na strani kmetovalcev v zavarovanih območjih. Njihov položaj je praviloma slabši, poleg tega je slabša tudi investicijska sposobnost. Zaradi takih razmer veliko kmetovalcev opusti kmetovanje v takih območjih, tako pa se zgodi počasno propadanje kmetij in zaraščanje zemlje, kar zmanjšuje biotsko pestrost območja (Naglič, 2002). Z razširitvijo dejavnosti in vpeljevanjem dobrih praks iz uspešnih kmetij, ki že delujejo na območjih z omejitvami, pa se lahko kmetovalce v Sloveniji spodbudi k ohranjanju takih kmetij, saj so lahko take kmetije dohodkovno donosne in hkrati pomembno pomagajo ohranjati biotsko pestrost (Naglič, 2002).

2.5 Prednosti ohranjanja vrstne pestrosti v kmetijski krajini

2.5.1 Ekosistemske storitve v kmetijski krajini

Ekosistemske storitve so, posplošeno rečeno, dobrine in ugodnosti, ki nam jih ponuja narava. Vse, kar potrebujemo za življenje, izhaja iz narave same. Pitna voda, hrana, razni materiali, kisik, pa tudi storitve, kot sta rekreacija in sprostitve. Marsikaj od naštetega se ljudem velikokrat zdi samoumevno, zato lahko na tovrstne dobrine zlahka pozabijo. Višja biotska pestrost seveda prispeva k boljšim ekosistemskim storitvam, zato je ključno to, da jo ohranjamo (Stergašek, 2018. Pridobljeno julija 2021 na <https://www.ptice.si/publikacije/svet-ptic/spletne-prispevki-revije/012018-2/varstvo-narave/ekosistemske-storitve-in-lepsa-prihodnost/>).

Leta 2005 so Združeni narodi ustanovili mednarodni delovni program pod imenom Milenijska ocena ekosistemov (Millennium Ecosystem Assessment (MA)), v sklopu katerega so predstavili pomemben pregled posledic človekovih dejavnosti na okolje. V skladu s tem dokumentom obstajajo štirje priznani razredi ekosistemskih storitev:

- Oskrbovalne storitve,

- Regulacijske storitve,
- Habitatne storitve,
- Kulturne storitve.

Tla (oziroma prst) so ključnega pomena za preživetje ljudi in podpirajo številne sektorje našega gospodarstva. Ocenjujejo, da je 99 % svetovne hrane pridelane v kopenskem okolju. Vendar v tleh živi tudi več kot četrtnina svetovne biotske raznovrstnosti. Milijoni organizmov, ki prebivajo v tleh, spodbujajo bistvene ekosistemske storitve, od rasti rastlin do pridelave hrane. Podpirajo biotsko raznovrstnost, koristijo zdravju ljudi, spodbujajo uravnavanje kroženja hranil in predstavljajo neraziskan kapital naravnih virov (Global soil biodiversity atlas, 2015). Kot so izpostavili že v članku *Različne percepcije kmetov in znanstvenikov o biotski raznovrstnosti kmetijstva, ekosistemskih storitev in upravljanja* (Maas, Fabian, Kross, Richter, 2021), večina tradicionalnih kmetov z nižjo izobrazbo bolj ceni ekosistemske storitve, ki so povezane s kmetijskim gospodarstvom in proizvodnjo. Regulacijske storitve, kot je na primer kvaliteta zraka, so ocenili za manj pomembno ekosistemsko storitev, kot veliko bolj pomembno pa vidijo na primer kvaliteto prsti in oprraševanje. Z razdelitvijo ekosistemskih storitev v štiri kategorije so jih hoteli na razumljiv način približati širši javnosti. Z večjo ozaveščenostjo bi lahko dosegli, da bi kmetje razumeli, da se v resnici vse ekosistemske storitve me seboj prepletajo in so soodvisne ena od druge (Maas, Fabian, Kross, Richter, 2021).

2.5.2 Oskrbovalne storitve

To so osnovne storitve, med katere štejemo dobrine, kot so pitna voda, hrana, gradbeni materiali, kurivo in zdravila. Vso hrano nam zagotavlja narava. Rastline so primarni proizvajalci, ki iz anorganskih snovi s pomočjo svetlobe, ogljikovega dioksida in vode pod pravilnimi pogoji in primerno temperaturo ustvarijo energijsko bogate organske snovi. Vse vrste iz naslednjih prehranjevalnih ravni, vključno z ljudmi, smo neposredno ali posredno odvisni od njih, saj sami hrane ne moremo proizvajati. Smo del prehranjevalnega spleta, ki se začne z rastlinami. Pitna voda je tudi ena izmed ključnih dobrin, brez katere življenja na Zemlji ne bi bilo. Prevelika poseljenost človeške populacije ima negativen vpliv na vodne vire, še posebej v gosto naseljenih predelih sveta. Zato je naravno čiščenje vode v takih predelih ključnega pomena (Stergašek, 2018. Pridobljeno julija 2021 na <https://www.ptice.si/publikacije/svet-ptic/spletni-prispevki-revije/012018-2/varstvo-narave/ekosistemske-storitve-in-lepsa-prihodnost/>).

2.5.3 Regulacijske storitve

Pod regulacijske storitve spadajo koristi v zvezi z uravnavanjem naravnih procesov, kot so kvaliteta zraka, rodovitnost prsti, oprraševanje rastlin, nadzor škodljivcev, uravnavanje podnebja in naravnih nesreč. Narava ima sposobnost, da lahko regulira odnose med vrstami

in tako vzdržuje ravnovesje med organizmi in velikostni populacij, npr. plenilcev in plena. Za primer vzemimo sedempiko polonico (*Coccinella septempunctata*), ki lahko uravnava populacijo listnih uši (*Aphidodidea*) na našem vrtu in poskrbi, da ostane pod pragom škodljivosti. V primeru izginotja pikapolonic se to ravnovesje poruši. Del tega specifičnega ravnovesja pa smo porušili tako, da smo v začetku 20. stoletja za biološki nadzor uši v Evropo pripeljali Harlekinsko polonico (*Harmonia axyridis*), ki originalno izvira iz vzhodne Azije. Trenutno jo obravnavamo kot invazivno vrsto, saj se je zaradi izjemne plodnosti po naravni poti ekstremno razširila in sedaj ogroža naše avtohtone vrste. Ličinke pojejo ogromno uši, problem pa je, da so tako požrešne, da nato napadejo in pojejo še zarode drugih žuželk, tudi drugih polonic (Jogan, Bačič, Krajšek, 2012). Avtohtone polonice, ki pojejo jajčece harlekinske polonice, kasneje poginejo, saj imajo slednje v krvi številne enocelične parazite (Časopis Delo. Pridobljeno julija na <https://old.delo.si/novice/okolje/najbolj-priljubljene-pikapolonice-izginjajo.html>). Treba je ponovno poudariti, kako pomembno je ravnovesje v naravi in dejstvo, da smo vsi skupaj del spleta narave, spreminjanje naravne strukture ekosistemov pa lahko povzroči katastrofalne posledice. Organizmi v ekosistemi so ključni za vzdrževanje razmer, ki so primerne za življenje, kot ga poznamo (James Lovelock, J.E. (2000). Gaia hypothesis, Oxford University Press, Oxford, str. 20.) (Stergašek, 2018. Pridobljeno julija 2021 na <https://www.ptice.si/publikacije/svet-ptic/spletni-prispevki-revije/012018-2/varstvo-narave/ekosistemske-storitve-in-lepsa-prihodnost/>).

2.5.4 Habitatne storitve

To so storitve, ki organizmom, ki sestavljajo ekosisteme, zagotavljajo ugodne življenjske razmere. Biotsko pestrejši ekosistemi so stabilnejši, lažje prenašajo spremembe v okolju in posledice naravnih nesreč ter se po njih lažje in hitreje opomorejo. Zelo pomembna je biotska pestrost tal, ki omogoča številne oskrbovalne storitve, kot so proizvodnja hrane in raznih materialov. Ključen sestavni del rodovitne prsti je visoka pestrost talnih organizmov, ki obenem preprečujejo izbruhe bolezni (Stergašek, 2018. Pridobljeno julija 2021 na <https://www.ptice.si/publikacije/svet-ptic/spletni-prispevki-revije/012018-2/varstvo-narave/ekosistemske-storitve-in-lepsa-prihodnost/>).

2.5.5 Kulturne storitve

Kulturne storitve so tesno povezane z vrednotami in obnašanjem ljudi na določenem območju, pa tudi z ekonomskim in političnim stanjem okolja, v katerem se nahajajo. Vsak posameznik ima drugačen pogled na nematerialne koristi, ki jih ponuja narava (Ecosystems and their services; pridobljeno avgusta 2021 na: <https://www.millenniumassessment.org/documents/document.300.aspx.pdf>). Narava nas

obogati, zniža stres, nam ponudi inspiracijo, možnost intelektualne nadgradnje. Poleg tega pa je najlepši prostor za rekreacijo in oddih. Del tega so tudi naravni parki, ki območja zavarovane narave povezujejo z ljudmi. Njihov pomen pri zagotavljanju ekosistemskih storitev je neprecenljiv, saj vsa zavarovana območja vključujejo dele narave, kjer naravni procesi večinoma potekajo nemoteno (Stergašek, 2018. Pridobljeno julija 2021 na <https://www.ptice.si/publikacije/svet-ptic/spletni-prispevki-revije/012018-2/varstvo-narave/ekosistemske-storitve-in-lepsa-prihodnost/>).

3 METODE DELA

3.1 Analiza obstoječe literature

Zaključna naloga zajema natančen pregled in analizo skupne kmetijske politike EU. Iz razpoložljive strokovne literature smo izbrali in analizirali primere dobrih kmetijskih praks kmetij na območjih s posebnim statusom po Evropi. Pregledali in določili smo smiselne krajinske prvine, ki lahko pripomorejo k ohranjanju biotske pestrosti v kmetijski krajini, ter pripravili smernice in ukrepe, ki jih lahko na pilotni kmetiji (Kmetija Mahne) znotraj projekta ohranjanje biotske pestrosti kmetijske krajine z razvojem in vključevanjem učnega modela v kmetijsko dejavnost uporabijo v svoji vsakodnevni kmetijski praksi.

3.2 Vsebine zajete v intervju

Po izboru krajinskih prvin, pomembnih za ohranjanje vrstne pestrosti v kmetijski krajini, smo želeli pridobiti vidik t. i. končnih uporabnikov (kmetov) glede varovanja biotske pestrosti na njihovih kmetijah oz. ugotoviti, ali imajo zadostno znanje, ki bi jim zagotavljalo prepoznanje izbrane krajinske prvine.

Za uresničitev namena naloge smo se poslužili metode intervjuja s pomočjo vnaprej sestavljenega vprašalnika, ki je uporabna predvsem zaradi obsežnosti pridobljenih podatkov (odgovorov), ki nam lahko že pri majhnem številu udeležencev dajo širši vpogled zaradi možnosti daljših in podrobnejših odgovorov glede načinov ohranjanja biotske pestrosti v kmetijski krajini. Intervjuje smo uporabili za validacijo oz. potrjevanje izbora krajinskih prvin, značilnih za območje, v katerem smo intervju izpeljali.

V ta namen smo vprašalnik smo razdelili na pet glavnih sklopov.

Sklop A se je nanašal na posamezne značilnosti kmetije in dejavnosti, ki jih opravlja. Zanimale so nas splošne značilnosti o delovanju kmetije (osnovna dejavnost, dopolnilna

dejavnost, vizija razvoja kmetije v prihodnje) in s kakšnimi omejitvami se srečujejo pri vsakodnevnem delu zaradi lege v varstveno pomembnem območju.

Sklop B se je nanašal na vprašanja glede stanja biotske pestrosti, ki predstavlja pomemben element kmetijske krajine. Kmete smo povprašali o njihovem osebnem mnenju glede stanja biotske pestrosti na njihovih kmetijah. Zanimala nas je prisotnost različnih živalskih in rastlinskih vrst, opraševalcev in škodljivcev. Želeli smo tudi ugotoviti njihov pogled na biotsko pestrost v povezavi z ekosistemskimi storitvami, ki jim jih omogoča (večji donos zaradi prisotnosti opraševalcev, odpornost proti škodljivcem, boljša kvaliteta zraka in vode ter boljša kvaliteta prsti).

Sklop C je bil sestavljen in slik in opisov krajinskih prvin. Zanimalo nas je, katere krajinske prvine kmetje prepoznajo. Te podatke smo uporabili pri izdelavi odločevalnega drevesa za širšo javnost, preko katerega bodo lahko kmetje na lažji in bolj transparenten način izvedeli, kateri finančni mehanizmi so na voljo ter do katerih so upravičeni. Odločili smo se kmete povprašati po krajinskih prvinah namesto po vrstni pestrosti, saj jih je veliko lažje prepoznati, medtem ko je pravilno določevanje živalskih in rastlinskih vrst lahko za nepoznavalce težavno, saj večina kmetov nima ustreznega strokovnega znanja. Krajinske prvine so posebne prvine v kmetijski krajini, ki lahko omogočijo varovanje večjega števila različnih vrst in posledično varovanje biotske pestrosti. Izbrali smo krajinske prvine, za katere so na voljo tudi različni finančni mehanizmi s strani MKGP (subvencije, podpore). V tem sklopu nas je zanimalo, ali lahko kmetje po fotografiji prepoznajo specifično krajinsko prvino, koliko prvin se nahaja na kmetijah sodelujočih in katere so najpogostejše.

Pri sklopu D smo se osredotočali na poznavanje finančnih mehanizmov za ohranjanje biotske pestrosti in na dostopnost informacij glede subvencij. Zanimalo nas je tudi, če koristijo katere od obstoječih subvencij, če so sodelovali pri kakšnih naravovarstvenih projektih in ali se jim finančna podpora zdi ključna za ohranjanje biotske pestrosti.

V zadnjem sklopu, E, smo sodelujoče povprašali, ali bi jih zanimala dodatna izobrazba o pomenu biotske pestrosti, ki je specifično vezana na kmetijsko krajino, in o možnosti nadgradnje njihovega dela na tem področju. Zanimalo nas je tudi, če bi želeli pridobljena znanja in orodja, ki bodo razvita znotraj projekta, v prihodnosti uporabiti tudi na svoji kmetiji.

Intervju smo izvedli ob upoštevanju vseh smernic Splošne uredbe o varstvu podatkov (General data protection regulation (GDPR)). Pred intervjujem je vsak sodelujoči podal izjavo o strinjanju s sodelovanjem pri izvedbi intervjuja in objavi anonimiziranih podatkov za namene diplomske naloge ter projekta. Prav tako smo udeležence seznanili z dejstvom,

da se intervju snema zaradi lažje analize pridobljenih podatkov, in da se bodo posnetki po prepisu izbrisali. V obdobju enega meseca je bilo izvedenih šest intervjujev, od tega smo pet intervjujev opravili osebno v prostorih kmetije, enega pa smo zaradi lažje koordinacije in zaradi ukrepov preprečevanja širjenja koronavirusne bolezni opravili preko spletne platforme Zoom. Vsi pozvani udeleženci so povabilo sprejeli. Intervjuje smo zaradi lažje transkripcije snemali, trajali so med 20 in 30 minut. Transkripcije intervjujev si v celoti lahko preberete v Prilogi C. Analizo ogovorov smo opravili po posameznih tematskih sklopih.

Vprašanja, podana v intervjujih, se nahajajo v Prilogi A. V prilogo smo dodali tudi primer izjave v skladu s smernicami GDPR, ki jo je posameznik podal pred izvedbo intervjuja (Priloga D).

4 PRIMERI DOBRIH PRAKS

Po pregledu razpoložljive strokovne literature smo izbrali in analizirali primere oziroma načrte dobrih kmetijskih praks za kmetije na območjih s posebnim statusom v Sloveniji in Evropi.

4.1 Vplivi krajinske strukture, upravljanja in zanimanje kmetov za naravo

V raziskavi so proučevali odnos kmetov do biotske pestrosti na njihovih kmetijah, pa tudi, kako je biotska pestrost odvisna od stališča kmeta do varovanja narave pri upravljanju kmetije. Opazili so, da se je število kmetij na Švedskem, tako poljedelskih kot živinorejskih, znižalo za skoraj 40 % od leta 1980. Prav tako se je od leta 1999 za 50 % znižalo število mladih kmetov starih med 25 in 34 let. Hkrati se je zvišalo število velikih korporacij in velikih kmetij, kar je imelo velik vpliv na krajino. V študiji so izvedli anonimne intervjuje s Švedskimi kmeti. Vsakega kmeta so intervjuvali trikrat. Prvi intervju so izvedli leta 2004, baziral je na splošnih vprašanjih v povezavi z osebnimi stališči kmeta do kmetije, oskrbo kmetije in njeno zgodovino. Drugi del intervjuja so opravili leta 2005, kjer so se osredotočili na lanskoletno sezono pridelave (2004) in na ostale probleme, o katerih so želeli govoriti kmetje sami. Osrednja tema zadnjega intervjuja pa je bilo naravovarstvo. Želeli so razumeti njihov pogled na naravo in okoljsko (naravovarstvene) problematiko. Izpostavili so odnos kmetov do plevela. Večina je imela do plevela negativen odnos, ne samo zaradi kompeticije in večjega prostora za vrtnine, ampak tudi zaradi samega izgleda kmetije, saj so bili mnenja, da njihova kmetija izgleda nemarno in zapuščeno. Nenaklonjenost plevelu pa ne vodi nujno v smer njegovega odstranjevanja. Če je strošek odstranjevanja ocenjen za višjega od tistega, ki bi ga dosegli z zmanjšanjem konkurence vrtninam, zaradi ekonomskega vidika tega niso izvedli.

Opazili so, da se koncept ohranjanja biotske pestrosti razlikuje v očeh kmeta in naravovarstvenika. Izpostavili so potrebo po razumevanju interesov drug drugega, kar bi lahko dosegli z uporabo kazalnikov biotske pestrosti, ki bi jih razumeli vsi deležniki. Zanimanje kmetov za naravo ni nujno povezano s poznavanjem vrst, ampak se kaže v vsakdanjem življenju, še posebej pri upravljanju s kmetijo. Poudarili so izjemen pomen zaupanja vladnim smernicam za ohranjanje narave, da bi bili ukrepi za ohranjanje biotske pestrosti uspešni. Prav tako pa bi morala vlada razumeti, da kmetje pri svojih odločitvah nočejo namerno škodovati naravi. Vladne inštitucije bi morale pokazati višje zaupanje v znanje in izkušnje kmetov in jih uporabiti pri nadaljnjih smernicah ter ukrepih. Študijo so zaključili z ugotovitvijo, da je obojestransko zaupanje ključ do trajnostne proizvodnje in ohranjanja biotske pestrosti ter ekosistemskih storitev (Ahnström, 2009).

4.2 Opredelitev krajinske pestrosti in krajinskih značilnosti, pomembnih za ohranjanje biotske raznovrstnosti

Namen raziskovalnega projekta z naslovom »Opredelitev krajinske pestrosti in krajinskih značilnosti, pomembnih za ohranjanje biotske raznovrstnosti« je bil pripraviti strokovne podlage za izdelavo smernic za krajinske značilnosti, ki so pomembne pri ohranjanju krajinske pestrosti in biotske raznovrstnosti v Sloveniji. V projektu so si zastavili štiri glavne cilje:

- a) Pripraviti pregled dobrih praks na področju naravovarstvenega vrednotenja krajin.
- b) Razvoj metode za določanje značilnosti krajin in krajinske pestrosti, pomembnih za ohranjanje biotske raznovrstnosti.
- c) Izdelava digitalne karte krajinskih značilnosti in krajinske pestrosti na vzorčni lokaciji.
- d) Izdelava strokovnih podlag za izdelavo smernic za ohranjanje krajinskih značilnosti, pomembnih za ohranjanje krajinske pestrosti in biotske raznovrstnosti.

Za opis krajinskih lastnosti so uporabili tri izraze. To so: krajinska prvina, krajinska značilnost in krajinski vzorec. Krajinska prvina predstavlja posamezen element neke krajine, ki ga je mogoče umestiti v različne krajinske kontekste in se lahko pojavlja v različnih vrstah rabe. To sta npr. drevo in suhozid. Krajinski vzorec je kompleksnejši opis krajinskih lastnosti. Sestavljen je lahko iz več različnih krajinskih prvin in elementov. Poleg tega ima krajinski vzorec tudi širši prostorski kontekst, zraven sta všteta tudi relief in podnebje krajine. Hierarhičnost ponavljanja vzorcev pa je odvisna od merila obravnave. Pripravili so model za oceno vrstne pestrosti na bazi strukturne pestrosti krajinskih prvin in površinskega pokrova, obenem pa upoštevali tudi število tipov in poligonov. Celoten model izhaja iz spektra vrst površinskega pokrova in krajinskih prvin, ki so značilne za določene krajinske prvine in dele Slovenije.

Po podrobnem pregledu krajinskih prvin, njihove povezave z biotsko pestrostjo, vplivom, ki ga ima tehnologija kmetijske pridelave in ostale literature so pripravili smernice za njihovo ohranjanje. V okviru ukrepov skupne kmetijske politike so prek prakse ugotovili, da skupna kmetijska politika ne omogoča ohranitve krajinskih prvin v zadostni meri. Spodbujali so odstranjevanje nekaterih krajinskih prvin, ki so zelo pomembne za biotsko pestrost. Mednje spadajo predvsem mejíce, posamezna drevesa in skupine dreves. Njihov predlog je, da bi vzpostavili evidenco najpomembnejših krajinskih prvin, da bi lahko bolje nadzorovali situacijo. Izpeljali so tudi delavnico, sestavljeno iz skupnega dela in dela v skupinah. V skupnem delu je bilo treba razdeliti pet točk med krajinske prvine, ki so se jim zdele najbolj pomembne. Pri delu v skupinah so skupine razdelili v tri skupine glede na prvine – geomorfološke, rastlinske in vodne krajinske prvine. Udeleženci vsake skupine so napisali kratko utemeljitev svojega osebnega mnenja pomena prvin in predlagali možne ukrepe za njeno varstvo. Po končanih delavnicah je sledila predstavitev rezultatov in oblikovanje sklepov (CRP Opredelitev krajinske pestrosti in krajinskih značilnosti, pomembnih za ohranjanje biotske raznovrstnosti – končno poročilo, 2015).

4.3 Ohranjanje biodiverzitete v kulturni krajini v povezavi s produktivnostjo pri kmetijskih praksah z intenzivnim kmetijstvom

V tem članku (Omer in sod., 2015) so preučevali vpliv intenzivnega kmetijstva na izgubo biotske pestrosti. Kmetijska praksa v razvitih državah deluje v smeri ustvarjanja optimalnega okolja za eno ciljno vrsto. V ta namen prilagodijo kmetijsko površino rastnim pogojem za ciljno vrsto in hkrati zagotovijo neprimerne pogoje za konkurenčne vrste. Na ta način je sodobno kmetijstvo v veliki meri prezrlo simbiotske interakcije in komplementarno rabo virov med vrstami. V študiji so uporabili bioekonomični model, ki opisuje učinek povezave biotske pestrosti na kmetiji (Altieri, 1999) s ponudbo tržne pridelave izdelka. Njihov model predvideva, da so gospodarske odločitve, kot je optimalna dodelitev kmetijskih proizvodov na določeno območje kmetijske krajine, pogojene s količino pridelka in okoljske kakovosti agroekosistema, ki bazira na stanju biotske pestrosti območja. Navajajo, da se sodobno intenzivno kmetijstvo veča in da nastaja vedno več območij s homogeno monokulturo pridelkov. Po eni strani bi večje število vrst na kmetiji lahko znižalo nivo produktivnosti glavnega pridelka, po drugi strani pa bi lahko višja stopnja biotske pestrosti ponudila več ekoloških storitev, kot so oprasovanje, zvišanje hranil v prsti in integrirano zatiranje škodljivcev. To pa bi lahko na dolgi rok zvišalo stopnjo proizvodnje. V raziskavi so se osredotočili na ključno povezavo med ohranjanjem biotske pestrosti in pridelka specializiranega sistema intenzivnega kmetovanja. Model so uporabili za vzpostavitev hipoteze, da lahko biotska pestrost na dolgi rok podpira visoko tržno proizvodnjo. V študiji so zaključili, da bi bilo treba razviti kmetijsko tehnologijo, ki bi pozitivno vplivala na biotsko pestrost in kmetijsko produktivnost. Del analize je baziral na podatkih žitnih kmetij v Angliji

med letoma 1989 in 2000, kjer so našli dokaze, da se je sčasoma vrstna pestrost na kmetijah znižala. Vendar njihova ekonomska analiza z bioekonomičnim modelom ni zavrgla hipoteze, da lahko biotska pestrost na dolgi rok podpira visoko tržno proizvodnjo. To, da hipoteza ni ovržena, ima pomembno vlogo pri oblikovanju kmetijsko-okoljske politike, saj predpostavlja, da lahko z novimi smernicami in ukrepi za ohranjanje biotske pestrosti najdemo ravnovesje in zagotovljen uspeh pri kmetijstvu in ohranjanju narave (Omer, Pascual, Russell, 2015).

4.4 Različne percepcije kmetov in znanstvenikov o biotski raznovrstnosti kmetijstva, ekosistemskih storitev in upravljanja

Upravljanje kmetij na biotski pestrosti prijazen način je ključno pri trajnostnem kmetijstvu, vendar se ga na žalost v praksi premalo uporablja. V članku *Različne percepcije kmetov in znanstvenikov o biotski raznovrstnosti kmetijstva, ekosistemskih storitev in upravljanja* (Maas, Fabian, Kross, Richter, 2021) so poskusili ugotoviti, kaj so razlogi, da takšen način upravljanja kmetij še ni stalna praksa kmetov. Med letoma 2018 in 2020 so v raziskavi anketirali 208 kmetov in 98 okolijskih znanstvenikov iz Nemčije in Avstrije s ciljem primerjati vidike in mnenja glede biotske pestrosti, ekosistemskih storitev in oblikovanja kmetijske krajine. Kmete iz Avstrije in Nemčije so izbrali iz naslednjih razlogov:

- Obe državi sta del SKP EU in za njiju veljajo podobne zahteve pri proizvodnji hrane, razvoju skupnosti in trajnostnega kmetijstva.
- Obe državi imata več kot 40 % območja namenjenega kmetijstvu (velika populacija kmetov).
- Prebivalci obeh držav govorijo isti jezik (z eno anketo lahko dosežejo večjo skupino ljudi).
- Dostop do široke mreže znanstvenikov iz obeh držav, ki med seboj tudi sodelujejo.

Želeli so testirati štiri hipoteze:

- Pogled kmetov na ohranjanje biotske pestrosti je različen glede na njihovo izobrazbo.
- Ekološki kmetje bodo verjetno imeli pozitivnejši odnos do ohranjanja biotske pestrosti v primerjavi s tradicionalnimi kmetovalci.
- Kmetje znanstvene publikacije ali predstavitve dojemajo kot manj pomembne v primerjavi z bolj javnimi viri informacij.
- V nasprotju z znanstveniki kmetje bolj cenijo ekosistemske storitve, ki so povezane s kmetijskim gospodarstvom in proizvodnjo.

Povprečna starost sodelujočih je bila nižja od povprečne starosti populacije, kar daje dober vpogled v prihodnost trajnostnega kmetijstva. Pogledi kmetov in znanstvenikov so se med seboj močno razlikovali. Znanstveniki so pri odločanju, kako upravljati s kmetijo, kot najpomembnejši vir informacij videli znanstvene informacije, kmetje pa vladne vire in vire iz kmetijskega sektorja. Ugotovili so, da je ozaveščenost višja pri kmetih ženskega spola,

kmetih, ki se ukvarjajo z ekološkim kmetovanjem, in kmetih z višjo izobrazbo. Z raziskavo so tako uspeli potrditi vse štiri hipoteze (Maas, Fabian, Kross, Richter, 2021).

5 PROJEKT EDUFARM

5.1 Opis projekta

Celotna diplomska naloga je nastala v sklopu projekta Ohranjanje biotske pestrosti kmetijske krajine z razvojem in vključevanjem učnega modela v kmetijsko dejavnost, ki so ga zasnovali raziskovalci Univerze na Primorskem (UP). Projekt je nastal z željo po ozaveščanju lastnikov kmetij in ostalih ciljnih skupin (šole, fakultete, širša javnost) o pomembnosti ohranjanja in varovanja biotske pestrosti v kmetijski in kulturni krajini, prepoznavanju kazalnikov biotske pestrosti in razvoju ekonomsko vzdržnega modela upravljanja kmetije v zavarovanem območju s ciljem ohranjanja biotske pestrosti ter prenosom tega znanja ostalim kmetijam in ostalim ciljnim skupinam. Pilotni projekt je namenjen razvoju praktičnih rešitev za ohranjanje biotske pestrosti ter naslavlja dva glavna cilja, in sicer:

- i) zmanjševanje negativnih vplivov kmetijstva na okolje,
- ii) izvajanje skupnih integriranih, sodobnih in multidisciplinarnih pristopov na področju kmetijstva za varstvo biotske raznovrstnosti in prenos tega znanja različnim ključnim deležnikom s predstavitvijo funkcionalnega modela v praksi.

Cilj projekta je bil praktičen prenos najnovejših znanj o varovanju narave in ključnih vrstah na zaščitene območjih. Ta znanja bodo lahko kmetije uporabile pri lastnih upravljalnih načrtih in tako ohranjale biotsko pestrost. Hkrati bodo lahko prepoznale in izkoristile nove poslovne priložnosti in razvijale lastne dejavnosti skladno z novimi smernicami in vrednotami, ki jih ponuja biotska pestrost.

Upravljanje kmetije na naravovarstveno pomembnih območjih predstavlja poseben izziv, saj je treba najti ravnovesje med ekonomskimi in naravovarstvenimi vidiki. Pri lastnikih kmetij ima naravovarstvo pogosto negativen prizvok, ker ga povezujejo z omejevanjem izvajanja kmetijskih dejavnosti. Težko je tudi najti zlato sredino med sprejetimi naravovarstvenimi ukrepi za ohranjanje biotske pestrosti in ekonomično vzdržnostjo izvajanja dejavnosti. Zato je treba načrtovati skrbno in preišljeno. V pilotnem projektu sta planirana razvoj učinkovitega in ekonomsko vzdržnega modela upravljanja kmetije v zavarovanem območju s ciljem ohranjanja biotske pestrosti in razvoj orodja za prenos tega znanja ostalim kmetijam ter drugim ciljnim skupinam.

Celoten projekt deluje v partnerstvu z dvema kmetijama. Prvi član partnerstva je Kmetija Lilijana Mahne, ki se nahaja v Cerknici (Primorsko-notranjska regija) in je pilotna kmetija projekta. Drugi član partnerstva je Kmetija Lambergar, s katero upravlja Petra Sladek. Nahaja se v Osrednjeslovenski regiji, in sicer v Lazah pri Gobniku v Gabrovki. Namen

projekta je razvita znanja testirati na pilotni Kmetiji Mahne, nato pa model prenesti še na testno Kmetijo Lambergar.

Zastavljeni specifični cilji projekta so:

1. Ustanoviti učinkovito partnerstvo med izobraževalno inštitucijo (UP) in pilotno kmetijo (Kmetija Mahne) ter testno kmetijo (Kmetija Lambergar) za učinkovit prenos znanja »iz teorije v prakso« za ohranjanje biotske pestrosti.
2. Izdelati ekspertizo stanja vrst in habitatov na kmetiji, ki bo osnova za ozaveščanje in pripravo učnega modela za opisane ciljne skupine.
3. Usposobiti in spodbuditi vodje kmetij, da bodo svoje razvojne in upravljalne strategije povezovali z naravovarstvenimi vidiki ohranjanja biotske pestrosti ter da bodo obenem pridobljeno znanje lahko prenesli v vsakodnevno prakso kmetijskega gospodarskega upravljanja.
4. Krepitev in ohranjanje medgeneracijskega znanja.
5. Ustanavljanje novih poslovnih priložnosti za kmetije na področju trajnostnega turizma in »učnega« turizma.
6. Ustvarjanje priložnosti za sodelovanje in izobraževanje študentov (bodočih strokovnjakov in kmetov) za vključevanje v stroko in spoznavanje praktičnega dela.
7. Širitev izobraževalne dejavnosti o pomenu biotske pestrosti v kmetijstvu (delavnice za šole in fakultete).
8. Krepitev sodelovanja med izobraževalnimi inštitucijami, kmetijami in javnostjo (razvoj »Laboratorija na prostem«, širjenje vsebin o varovanju narave preko spletne strani ...).

Spremembe, ki jih pričakujemo, so ozaveščanje na področju ohranjanja biotske pestrosti kot vrednote kmetijske krajine, ekspertiza popisa izbranih krajinskih prvin na območju pilotne kmetije s predlaganimi naravovarstvenimi ukrepi in zvišanje deleža izvajanja predvidenih ukrepov na kmetijah, ki ležijo v posebnih ohranitvenih območjih s prenosom izkušenj in dobrih praks, pridobljenih v pilotnem projektu. Obenem želimo z aktivnostmi znotraj projekta povečati razumevanje pomembnosti priprave in razvoja ustreznih in ekonomsko vzdržnih kmetijskih upravljalnih strategij v luči ohranjanja biotske pestrosti. Z razvojem učnih modelov za različne ciljne skupine (na osnovi ekspertize) bodo kmetije lahko tudi same pripomogle k prenosu znanja in dobrih praks na ostale deležnike, izvedbe delavnic za šole in fakultete pa lahko predstavljajo tudi nov vir dohodka za samo kmetijo.

Ključni načrtovani rezultati projekta so:

1. ustanovitev razvojnega partnerstva,
2. izboljšanje poslovne strategije kmetije,
3. izvedba pilotnega modela,

4. izvedba in vpeljava delavnic za osnovne in srednje šole,
5. izvedba delavnic za pripravo kmetijsko upravljalnih načrtov, ki spodbujajo vpeljavo strategij in smernic za ohranjanje biotske pestrosti in njihovo vključevanje v dejavnost kmetije,
6. izvedba delavnic za fakultete in njihovo vključevanje v dejavnosti kmetije,
7. trajnostno sodelovanje med projektnimi partnerji,
8. prenos znanja in evalvacija uspešnosti,
9. razvoj in preizkus možnosti vzpostavitve raziskovalnih ploskev za raziskovanje vpliva okoljskih sprememb na biotsko pestrost,
10. prepoznavanje rezultatov projekta – širjenje znanja.

Za dosego zastavljenih ciljev so projektne aktivnosti razdeljene na pet glavnih sklopov:

1. analiza obstoječega stanja krajinskih prvin, pomembnih za ohranjanje biotske pestrosti na izbrani kmetiji,
2. analiza obstoječe kmetijsko upravljalne strategije kmetije,
3. priprava in razvoj pilotne izvedbe programa vpeljave primernih, ekonomsko vzdržnih strategij za ohranjanje biotske pestrosti na kmetiji,
4. priprava in razvoj učnih orodij (delavnic) za različne deležnike,
5. izvedba učnih orodij z različnimi skupinami – preizkus testnega modela.

5.2 Opis pilotne kmetije

Kmetija Mahne obsega okvirno 50 ha zemljišča, od katerega je 70 % gozda. Kmetija leži na dveh lokacijah: prva se nahaja sotočju Iške in Zale (območje Iškega vintgarja) v občini Ig in obsega 55 % celotne površine kmetije (gre za 85 % gozda in 15 % travnih površin, v celoti sodi v območje Natura 2000 in leži v 3. coni vodovarstvenega pasu, na tej enoti je tudi 5 ha gozdnega rezervata). Druga lokacija leži v vasi Javorje v občini Velike Lašče (gre za 40 % gozdnih površin, 55 % kmetijskih površin in 5 % stavbnih zemljišč, na katerih stoji osem kmetijskih poslopij). Lesena kašča je vpisana v register nepremične kulturne dediščine na Zavodu za varstvo kulturne dediščine Slovenije. Celotna kmetija je zaščitena. Njihova osnovna dejavnost je pridelava orehov in ekstenzivna pridelava vrtnin ter sadja. Razvijajo tudi razne dopolnilne dejavnosti, kot so predelava sadja in zelenjave, peka, izobraževanje, zeliščarstvo ter predelava lesa. Nosilka kmetije in dopolnilnih dejavnosti je Lilijana Mahne, ki že več let dela na področju razvoja podeželja, izvaja ogromno različnih izobraževanj (za odrasle in v sodelovanju z izobraževalnimi inštitucijami) ter sodeluje v raznih projektih in razpisih. Na kmetiji Mahne bo izveden praktičen preizkus novih praks.

Dodana vrednost k pilotnemu projektu:

- kljub dolgoletnim izkušnjam nosilke kmetije na področju razvoja novih dejavnosti na kmetiji je ključni problem dejstvo, da lastnik okoljevarstvenih funkcij kmetije ne prepoznava kot razvojno priložnost – projekt zato v aktivnost vključuje vse člane kmetije in jih spodbuja k napredku;
- vključevanje mladih in starejših članov kmetije pri izvedbi praktičnega preizkusa;
- kmetija bo v sodelovanju z vključenimi inštitucijami razvila nove vsebine, ki so povezane z ohranjanjem ogroženih vrst v zaščitenih območji in varstva okolja;

Nove vsebine na kmetiji bodo oblikovane in preizkušene kot nova storitev tudi z vidika redefiniranja vrednot – kaj je pomembno za prihodnost kmetije in koliko je to vredno za posameznega člana kmetije in za celo družino?

Poleg tega je kmetija Mahne dober primer medgeneracijskega sodelovanja in združevanja vidikov ter idej različnih generacij. Upoštevajo naravovarstvene smernice, kot sta pozna košnja in preprečevanje zaraščanja travnikov. Ena najnovejših pridobitev je ekstenziven nasad orehov. Zasnovali so ga tako, da je med drevesi rastlinje, ki privablja opraševalce in hkrati viša biotsko pestrost, poleg tega pa nameravajo izdelati tudi t. i. »hotel« za žuželke. Iz odpadnih delov oreha bodo izdelovali naravno škropivo. Želijo postati izobraževalna kmetija, vendar jim trenutno manjka nekaj infrastrukture. Na kmetiji bodo izvajali razne delavnice in izobraževanja npr. delavnice o divji hrani, laboratorij na prostem, izdelovanje »hotelov« za žuželke ipd. Sodelujejo v številnih raziskovalnih projektih (PRP, LAS) in so zelo aktivna kmetija z veliko inovativnimi, zanimivimi in naravovarstveno usmerjenimi idejami.

6 IZBRANE KRAJINSKE PRVINE

Na osnovi pregleda literature in ob upoštevanju podatkov o habitatnih tipih, rastlinskih in živalskih vrstah ter krajinskih tipih v Sloveniji smo oblikovali teoretični model za vključitev strukturne krajinske prvine posameznega območja, v katerem se kmetija nahaja (prilagojeno geografskih značilnostim krajine). Krajinske prvine so dober indikator vrstne pestrosti, preko katerega lahko hitreje in lažje določimo območja z vrstno pestrostjo. Obenem pa tudi kmetje lažje prepoznajo krajinske prvine kot ogromno število različnih organizmov na njihovih kmetijah. Krajinske prvine, ki so smo jih vključili v projekt, so bile izbrane po naslednjih kriterijih:

1. krajinske prvine, ki so pomembne za ohranjanje biotske pestrosti,
2. krajinske prvine, ki so značilne za kmetijsko krajino,
3. krajinske prvine, pri katerih že obstajajo finančni mehanizmi za njihovo ohranjanje.

Vsi opisi krajinskih prvin so povzeti po končnem poročilu projekta Opredelitev krajinske pestrosti in krajinskih značilnosti, pomembnih za ohranjanje biotske raznovrstnosti (CRP Opredelitev krajinske pestrosti in krajinskih značilnosti, pomembnih za ohranjanje biotske raznovrstnosti – končno poročilo, 2015).

6.1 Geomorfološke in reliefne krajinske prvine

a) Kraške kotanje

Slika 1: Vrtača v kmetijski rabi (foto: K. Galun).

Najpogostejša oblika so vrtače, ki nastanejo s preperevanjem dokaj čistega apnenca oziroma dolomita. Vrtača je globel, ki je po navadi globoka več metrov, vendar je še vedno širša kot globlja. Pogosta je na Krasu. Ostale pogoste kraške kotanje:

- a) **Korozijske vrtače:** 10 m globoke, 50 m široke. Običajno kamnita pobočja s plitvimi tlemi.
- b) **Udorne vrtače:** na Notranjskem koliševke ali kukave, na Krasu dol. Veliko večje od korozijskih vrtač.
- c) **Uvale:** večje od vrtač. Plitve kotanje z uklonjenim dnom in višjim obodom.

b) Površinska skalovitost

Slika 2: Površinske skalovitosti na planini Dedno Polje (foto: T. Kralj).

To je značilnost kraškega sveta, kjer se matična kamnina mestoma pojavlja na površju zemlje in ni prekrita s prstjo (večinoma čisti apnenec). V Gornji dolini Soče v Julijskih Alpah je značilna za prehodna območja na gozdni meji, kjer so melišča, posamezne večje skale in balvani. Na Krasu se pogosto zaraščajo.

c) Terasa

Antropogena terasa je vodoravna ploskev obdelovalnega zemljišča, ki je vrezana na strminah v pobočje in zgrajena zaradi pridobitve novega obdelovalnega zemljišča, zmanjšanja erozije tal, povečanja talne vlažnosti in namakanja (Tipi krajinskih prvin, 2014).

Slika 3: Nepodprte terase, Brkini (foto: H. Križaj Smrdelj).

Nepodprte (samostoječe) terase so nastale zaradi intenzivne kmetijske rabe (njive, vrtovi, vinogradi, sadovnjaki) na razmeroma stabilnih tleh. Ta tip teras značilno oblikuje kulturno krajino predvsem na Dolenjskem, Primorskem, Notranjskem, Štajerskem in deloma tudi v Prekmurju ter na Krasu. Izrazite so terase na pobočjih, višina med terasami znaša med 1 in 3 m, terase so dovolj široke za strojno obdelavo in so pretežno v njivski rabi.

Slika 4: Teraso podprte s suhozidom, Strunjan (foto: H. Križaj Smrdel).

Podprte terase so nastale zaradi intenzivne kmetijske rabe (njive, vrtovi, vinogradi, sadovnjaki) na močno erodibilnih tleh (tla in kamnine, ki so inherentno odporne na erozijo). Človek jih je dograjeval in vzdrževal dolga stoletja. Teraso so podprte z zloženim kamenjem – suhozidi. Višina teras največkrat znaša med 1 in 1,5 m. Te terase so ožje od samostoječih in so pogosto preozke za strojno obdelavo.

Ledeniško-rečne terase so značilne za krajino ob rekah. Največkrat so v kmetijski rabi, pogosto so intenzivno poseljene. Teraso so ravne in zelo različnih širin. Ločene so z ježami, visokimi od 0,5 do 3 m ali več.

6.2 Rastlinske krajinske prvine

a) Drevesa in grmi

Posamezna drevesa in grmi:

Slika 5: Posamezno drevo na polju (foto: Hippopx).

Lesnate rastline (drevesa, visoka vsaj 5 m in grmi, močno razvejani pri tleh). Pojavljajo se sredi kmetijskih površin in imajo zaradi svoje lege posebno estetsko in ekološko vlogo.

Drevesa in grmi v vrsti:

Slika 6: Sadna drevesa v vrsti (foto: Hippopx).

Rastejo v vrsti, razdalja med drevesi je tolikšna, da se krošnje ne stikajo. Sem spadajo tudi drevoredi na kmetijskem zemljišču.

Drevesa ali grmi, ki tvorijo skupino:

Slika 7: Skupina dreves in grmov (foto: Hippopx).

Drevesa in grmičevje izven gozda. Skupine dreves na zaraščajočih se površinah ne spadajo v to kategorijo.

b) Gozdne zaplate

Branko Bakan © 2020

Slika 8: Gozdne zaplate in srednje veliki sestoji dreves (foto: B. Bakan).

Imenovane tudi krpe ali gozdni otoki. Gre za površinsko majhna zaplate, prostorsko ločene od ostalih gozdnih zemljišč (Kladnik, 1999). To so majhni sestoji lesnatih rastlin med obdelovalnimi površinami (Jogan in sod., 2004). Krošnje se stikajo in prekrivajo.

c) Mejice

Slika 9: Mejica (foto: B. Bakan).

Mejica je strnjena linija lesnatih vrst (drevesa in grmičevja). Med mejice štejemo tudi zarasle suhozide in druge tipe ograj. Širina posamezne mejice mora znašati manj kot 10 m. Krošnje se stikajo. Vsaj 80 % grmov in/ali dreves mora biti avtohtonih in ne tujerodne invazivne vrste.

d) Obvodna vegetacija

Slika 10: Obvodna vegetacija na Ljubljanskem barju (foto: N. Kirbiš).

Sem uvrščamo lesnato in zelnato vegetacijo, ki uspeva na bregovih voda in je deloma v vodi ali občasno poplavljen. Voda je lahko stoječa ali tekoča, lahko je tudi antropogena nastanka (jarki, gramoznice ...). Upošteva se tudi vegetacijo v bližini stoječih ali tekočih voda, kjer je večji del leta povišana vlažnost tal. Lahko gre tudi za zamočvirjene površine, zarasle z zelnato vegetacijo (trstičja, rogozovja ...), ki so od površinske vode oddaljene do 10 m.

e) Visokodebelni sadovnjaki

Slika 11: Visokodebelni sadovnjak (foto: Gorički list).

Linijaska oziroma gručasta skupina visokodebelnih sadnih dreves ene ali več sort (Tipi krajinskih prvin, 2014). Kot sopomenka se uporabljata izraza ekstenzivni sadovnjak ali travniški sadovnjak. Upoštevajo se visokodebelni sadovnjaki z ekstenzivno rabo sadnih dreves in travišča. Medvrstna razdalja mora biti večja kot v intenzivnih sadovnjakih. Krošnje so velike in niso izenačene po obliki ter velikosti, pridelek je bolj skromen.

f) Vlažni travniki

Slika 12: Vlažni travnik (foto: B. Bakan).

V to skupino so uvrščena močvirna, mokrotna ali vlažna antropogena travišča in različne oblike visokega steblikovja. Pogosto so daljše obdobje poplavljeni in ostajajo vlažna večji del leta, kar onemogoča zgodnjo košnjo.

g) Robovi njiv

Slika 13: Rob med polji, Murski Črnci (foto: N. Penko Seidl).

Ta krajinska prvina obsega robove polj, omejkje in nezorane predele med dvema njivama, na katerih ni kmetijske proizvodnje. Navadno v obliki pasov travišč ali ruderalnih združb z neogojeno vegetacijo brez lesnate vegetacije. Lahko se prekrivajo z drugimi krajinskimi prvinami, kot so terase, mejice ali suhozidi. Lahko ima širino od 1 do 20 m.

6.3 Vodne krajinske prvine

a) Vodne površine (vodna telesa)

Slika 14: Mlaka (foto: M. Korelc).

Slika 15: Ribnik ob Muri (foto: N. Penko Seidl).

To so ribniki, kali, mlake, puči, lokve, gramoznice, glinokopi in ostale manjše stoječe vodne površine. So naravnega ali antropogenega nastanka in se ne izsušijo večji del leta. Sem ne spadajo betonski ali plastični bazeni. Večinoma se upoštevajo majhne vodne površine v velikosti do 0,1 ha.

b) Lokalna zamočvirjenja

Slika 16: Lokalno zamočvirjenje na območju pedosekvenca na glinah in ilovicah (foto: B. Vrščaj).

Razvijejo se zaradi lokalno nepropustne podlage, pogosto v kombinaciji z viri vode, kar omogoča zastajanje in počasen odtok vode. Lahko se pojavijo v prostorskem kontekstu z drugimi prvinami, kot so vlažni travniki, mokrišča, trstičja in bajerji. Upoštevajo se razne velikosti, tudi le nekaj m². Krajinska prvina ne sme biti onesnažena ali izsušena.

c) Visoka in nizka barja

Slika 17: Visoko barje, Pokljuka (foto: Arnes.si).

Barja so območja, na katerih je zaradi posebnih razmer nastajala ali še vedno nastaja šota. Šota nastane ob visoki vlažnosti, večinoma v razmerah brez prisotnosti kisika.

Visoka barja so pogosta predvsem na območjih s hladnim podnebjem in visoko količino padavin. Značilne so debele plasti šotnih tal, pri katerih vrhnja plast nima več stika s talno vodo. Ima zelo nizke pH vrednosti.

Slika 18: Nizko barje, Bloščica (foto: J. Kus Veenvilet).

Nizka barja so območja tektonskih udorin, ki jih je sčasoma zapolnila nepropustna glina in ilovica.

d) Jarki

Slika 19: Jarek (foto: Amoeba.si).

Jarki so umetne struge, ki so namenjene namakanju ali izsuševanju kmetijskih zemljišč. Večino leta so zapolnjeni z vodo in so lahko obraščeni z vodno ali obvodno vegetacijo. Značilni so za kmetijsko preoblikovane krajine. Lahko so široki do 6 m, prisotna je obrežna in/ali vodna vegetacija. Brežine in dno struge so naravni, brez betonskih utrditev.

7 REZULTATI IN DISKUSIJA

7.1 Analiza dobrih praks

Po pregledu literature smo analizirali prakse, ki so bile uporabljene v ostalih projektih in člankih ter se odločili izpostaviti nekaj najboljših.

Zelo pomembno je, kot so zapisali v članku avtorjev Johan Ahnström in sod. (2009), da je s kmeti moč vzpostaviti pristen in korekten odnos ter jim hkrati na razumljiv način obrazložiti naravovarstvo in pomen biotske pestrosti. Brez predznanja in razumevanja se razne smernice in ukrepi ne zdijo smiselni. Zato je nujen prenos znanja o naravovarstvu in ohranjanju biotske pestrosti med stroko (biologi, naravovarstveniki) in končnimi deležniki (javnost, kmetije). Tako bo večje število kmetij v prihodnosti upoštevalo in izvajalo smernice ter prakse za ohranjanje vrste pestrosti, prav tako lahko sčasoma vrstna pestrost postane vrednota. Za dobro prakso se je izkazala izbira krajinskih prvin kot pokazatelj biotske pestrosti. Kmetje nimajo vedno dovolj znanja, pa tudi časa za izvedbo popisov vrst. Zato je ohranjanje biotske pestrosti preko ohranjanja krajinskih prvin in razgibanosti veliko bolj praktično in smiselno. V sklopu zaključnega dela smo se osredotočili predvsem na prvine, ki so značilne za kmetijsko krajino in krajine, pri katerih že obstajajo finančni mehanizmi za njihovo ohranjanje. Večji problem predstavljajo intenzivne kmetije, saj je tam poseg v naravo večji. Višja je stopnja uporabe raznih mehanizacij, fitofarmaceutskih sredstev in posledično je večja tudi obremenitev in izčrpanost tal. Intenzivnega kmetijstva je vedno več, zato je nujno treba poiskati prakse, ki bi vzpostavile ravnovesje med biotsko pestrostjo in intenzivnim kmetijstvom. V članku Amani Omerin sod. (2015) menijo, da bi to lahko dosegli z razvojem kmetijske tehnologije s pozitivnim odnosom med biotsko pestrostjo in kmetijsko produktivnostjo.

7.2 Rezultati analize intervjuja

S pomočjo intervjuja smo skušali opredeliti pogled in stališča kmetov, ki upravljajo kmetije znotraj varstvenih območij, glede pomembnosti varovanja in ohranjanja biotske pestrosti v kmetijski krajini.

7.2.1 Sklop A: splošna vprašanja

Prvi sklop vprašanj se je nanašal na posamezne značilnosti kmetije in dejavnosti, ki jo opravljajo. Opredelili smo velikost in lego kmetije, osnovno dejavnost, dopolnilno dejavnost, vizijo in ali kmetija leži v katerem od varstvenih območij ter s katerimi

omejitvami se srečujejo pri vsakodnevnem delu. Značilnosti posameznih kmetij so podane v Preglednici 1 in Preglednici 2.

Preglednica 1: Značilnosti kmetij, opredeljenih glede na vprašanja zastavljena znotraj sklopa A (Kmetije 1, 2 in 3)

	Kmetija 1	Kmetija 2	Kmetija 3
Velikost	1 ha	Razparcelirana kmetija in nekaj gozda	1 ha
Varstveno območje	Natura 2000	Natura 2000, Notranjski regijski park	Natura 2000
Dejavnost	Ekstenzivno vrtnarstvo, nabiranje divjih zelišč	Pridelujejo za lastne potrebe, tržna pridelava česna	Zelišča in začimbnice, kraška vegetacija, čiščenje zaraščenih parcel, kozmetični in prehrambni izdelki iz pridelkov Blagovna znamka
Dopolnilne dejavnosti	Ni še prijavljene dopolnilne dejavnosti	Izobraževalne delavnice, fenološka gozdna pot	Prijavljenih je bilo 10 različnih dejavnosti, vendar so bile opuščene zaradi težav z birokracijo
Vizija	Divji sadovnjak v gozdu, pridelava gob, biološko in ekološko kmetovanje, samooskrbnost kmetije	Vzpostavitev programa učne kmetije, samooskrbnost, vpeljava ekstenzivnega perutninarstva proste reje	Nadaljevati naprej svojo vizijo razvoja tradicionalno kraške kmetije.

Preglednica 2: Značilnosti kmetij opredeljenih glede na vprašanja zastavljena znotraj sklopa A (Kmetije 4, 5 in 6)

	Kmetija 4	Kmetija 5	Kmetija 6
Velikost	Del vključen v raziskave obsega 1 ha, celotna kmetija 7 ha	1,5 ha kmetije in 2 ha gozda	8 ha kmetije in 38 ha gozda
Varstveno območje	Natura 2000, biosferno območje parka Škocjanskih jam	Natura 2000 (rob), vodovarstveno območje	Natura 2000, vodovarstveno območje
Dejavnost	Zelišča in začimbnice, izobraževalni in raziskovalni center, proizvodni nasad submediteranskih začimbnic (prevladuje kraški šetraj), samooskrbna njiva, ki je tudi učni poligon, divji kraški travnik, začimbna znamka	Industrijska konoplja, stara žita in zelišča. Prehranski in kozmetični izdelki iz konoplje in zelišč, izobraževanje, turizem (apartma)	Ekstenzivno kmetijstvo žita, sadja, zelenjave, vrtnin in orehov
Dopolnilne dejavnosti	Ni prijavljene dopolnilne dejavnosti, zaradi odprtega sp-ja	Ni prijavljene dopolnilne dejavnosti, zaradi odprtega sp-ja	Predelava sadja in zelenjave, peka kruha in peciva na tradicionalen način. Izobraževanje, svetovanje, zeliščarstvo in tematske zbirke
Vizija	Nadaljevanje raziskav in izobraževanj, razvoj aplikativnega izobraževalnega centra za prenos znanja o užitnih rastlinah in kulinariki, več sodelovanj, notranji začimbni vrtovi	Delovanje na trajnostni način, izobraževati in navdušiti čim večje število ljudi o življenju z naravo	Uskladiti dejavnosti in nadaljevati z njimi

Vse sodelujoče kmetije ležijo na vsaj enem od varstveno pomembnih območij, kar ni presenetljivo, glede na to, da imamo v Sloveniji 764.000 ha varstveno pomembnih območij in 676.000 ha kmetijskih površin (Portal GOV.si Republike Slovenije, pridobljeno julija 2021 na <https://www.gov.si/podrocja/kmetijstvo-gozdarstvo-in-prehrana/kmetijstvo-in-razvoj-podezelja/kmetijska-zemljijsca-kmetijska-gospodarstva-in-agroekonomija/>).

V Sloveniji kmetijska zemljišča predstavljajo pomemben in unikaten habitat, ki služi kot povezava med antropogenim in naravnim okoljem, kar smo tudi zajeli kot pomemben zaključek znotraj prvega sklopa vprašanj. Od šestih kmetij imata dopolnilne dejavnosti prijavljene le dve (kmetija 2 in kmetija 6). Kmetija 4 in 5 dodatnih dejavnosti ne moreta prijaviti zaradi odprtega s.p.-ja (samostojni podjetnik), kmetija 3 pa je prijavila deset različnih dejavnosti, ki jih je zaradi težav z birokracijo in administracijo opustila. Kmetija 1 dodatnih dejavnosti še ni prijavljala. Glede vizije je vsem skupno to, da želijo še naprej izpopolnjevati svojo vizijo, stremijo k samooskrbnosti in si želijo ljudem približati življenje z naravo. Samo kmetija 2 je izrazila željo po vpeljavi ekstenzivnega perutninarstva za lastno uporabo.

Glede na podane odgovore vse izbrane kmetije že delujejo v smeri trajnostnega, ekstenzivnega, naravi prijaznega kmetijstva. Kmetije poznajo pojem biotska pestrost in želijo aktivno sodelovati pri ohranjanju narave. Omejitve s strani veljavne zakonodaje se jim zdijo smiselne in se jih držijo že na podlagi lastnih prepričanj. Želijo pa si, da bi bilo glede tega večje število ljudi bolj ozaveščenih. Vsem kmetijam je skupno tudi to, da se nobena ne ukvarja z živinorejo (z izjemo kmetije 1, ki ima v lasti manjše število kokoši za lastno pridelavo), kar pomeni, da imajo že na splošno manj omejitev pri delu.

7.2.2 Sklop B: stanje biotske pestrosti

Vsi sodelujoči so mnenja, da je stanje biotske pestrosti na njihovih kmetijah zelo dobro in da je vrstna pestrost zelo visoka. Njihova želja je stanje še dodatno izboljšati. Med intervjujem kmetije 3, ki leži na območju Krasa, je bilo omenjeno, da je veliko kraških travnikov zaraščenih, kar je bistveno znižalo splošno biotsko pestrost v okolici. Glavni razlog za to je, da premalo ljudi te površine čisti, premalo pa je tudi kmetov, ki se ukvarjajo z živinorejo –živali se torej na teh območjih ne pasejo več. Posledično se je namnožilo tudi več škodljivcev, zato se trudijo očistiti čim več travnikov.

Strinjajo se tudi, da višja biotska pestrost definitivno doprinese k boljšemu stanju kmetije. Vsi se držijo tudi smernic za ohranjanje biotske pestrosti, ne uporabljajo fitofarmaceutskih sredstev in se ne ukvarjajo z intenzivnim kmetijstvom. Raje se poslužujejo naravnih načinov odstranjevanja določenih škodljivcev in plevela. V prvem intervjuju je sodelujoča omenila, da za odvrčanje škodljivcev uporablja mešanico vode, sode bikarbone in mleka. Zanimiv je tudi izpostavljen vidik izraza plevel (kot neželena rastlina v nasadu), saj je večina vprašanih komentirala, da plevel v resnici sploh ni plevel, ampak da gre za večinoma zelo

zdrave in užitne rastline. Večkrat je bil tudi izpostavljen problem nizke ozaveščenosti ljudi ter težav z birokracijo in administracijo, ki znajo marsikoga odvrniti od dodatne dejavnosti. Hkrati se veliko ljudi še ne zaveda pomena določenih živalskih in rastlinskih vrst in jih zaradi starih prepričanj, vraževerij in govoric odstranjujejo iz okolja.

7.2.3 Sklop C: krajinske prvine

Ugotavljamo, da sodelujoči večinoma niso imeli težav s prepoznavanjem krajinskih prvin, nekaj pa je bilo takih, kjer so potrebovali dodaten opis. To so bili večinoma robovi njiv, mejice in sklopi dreves in grmov. Na vseh kmetijah so prisotne najmanj tri krajinske prvine. Iz Preglednice 3 je razvidno, da so med geomorfološkimi in reliefnimi krajinskimi prvinami najpogostejše nepodprte terase, ki se nahajajo na območjih kmetij 1, 2, 4 in 6. Manj pogoste so kraške kotanje in površinska skalovitost, najverjetneje tudi zato, ker so te krajinske prvine značilne le za določen tip pokrajine.

Preglednica 3: Geomorfološke in reliefne krajinske prvine

	Kmetija 1	Kmetija 2	Kmetija 3	Kmetija 4	Kmetija 5	Kmetija 6
Kraške kotanje	/	/	Da	Da, Neobdelane vrtače	/	Da
Površinska skalovitost	/	/	Da	/	/	Da
Terase	Da, Nepodprte	Da, Nepodprte	/	Da, nepodprte	/	Da, nepodprte in majhen del s suhozidom

Iz preglednice 4 je razvidno, da so najpogostejše rastlinske krajinske prvine gozdne zaplate, ki jih imajo vse kmetije, takoj za njimi so posamezna drevesa in grmi ter drevesa ali grmi, ki tvorijo skupino. Pogosti so tudi visokodebelni sadovnjaki.

Preglednica 4: Rastlinske krajinske prvine

	Kmetij a 1	Kmetija 2	Kmetija 3	Kmetija 4	Kmetija 5	Kmetija 6
Drevesa in grmi	/	Da, posamezna drevesa in grmi	Da, posamezna drevesa in grmi	Da, posamezna drevesa in grmi	Da, posamezna drevesa in grmi	Da
		drevesa ali grmi, ki tvorijo skupino	drevesa ali grmi, ki tvorijo skupino	drevesa ali grmi, ki tvorijo skupino	drevesa ali grmi, ki tvorijo skupino	
				drevesa ali grmi v vrsti		
Gozdne zaplate	Da	Da	Da	Da	Da	Da
Mejice	/	Da	/	Da	/	Da
Obvodna vegetacija	/	Da	/	Da	/	Da
Visokodebelni sadovnjak	Da	Da	/	/	Da	Da
Vlažni travniki	/	Da	/	/	/	Da
Robovi njiv	/	/	/	Da	/	Da

Najmanj smo zasledili vodnih krajinskih prvin, kar je razvidno iz preglednice 5, ki so kot nekatere ostale seveda odvisne od lokacije kmetije. Prisotne so le pri kmetijah 2, 3 in 6.

Preglednica 5: *Vodne krajinske prvine*

	Kmetija 1	Kmetija 2	Kmetija 3	Kmetija 4	Kmetija 5	Kmetija 6
Vodne površine	/	Da, Studenec	/	Da, Kal	/	Da, dva potoka
Lokalna zamočvirjenja	/	/	/	/	/	/
Visoka in nizka barja	/	/	/	/	/	/
Jarki	/	Ostanki izsuševalnih jarkov	/	/	/	/

7.2.4 Sklop D: finančni mehanizmi na kmetiji

Rezultati intervjuja so pokazali, da se kmetija 5 in kmetija 2 poslužujeta klasične subvencije, kjer je znesek subvencije odvisen od površine kmetije. Samo kmetija 6 je zaprosila za več subvencij, kmetija 1 in 4 subvencij nimata (kmetija 1 zaradi dejstva, da zanjo ne more zaprositi zaradi premajhne velikosti kmetije). Kmetija 3 pa je subvencijo prejela, a se jo je odločila prekiniti. Večina kmetij je poročala, da se subvencij ne poslužujejo iz sledečih razlogov:

- majhnost kmetije jih ne kvalificira za uveljavljanje subvencije,
- odsotnost živinoreje,
- birokratska težavnost pridobivanja in izpolnjevanja pogojev za pridobitev in izplačilo.

Večina kmetov pozna vsaj nekaj subvencij, ki se jih ne poslužujejo. Vsi se strinjajo, da so informacije glede tega najdostopnejše na raznih spletnih straneh, vendar menijo, da se jim še zmeraj zdijo preveč nedostopne, premalo transparentne in zakomplicirane. Posameznik, ki se ne spozna na birokracijo, bo težko sam ugotovil, katere subvencije so na voljo, izpolnil vse potrebne listine in zaprosil za subvencijo. Nesmiselno je tudi, da kmetije brez živinoreje težko zaprosijo za subvencije, kot so npr. subvencija za košnjo travnikov. Tudi kmetije brez živali lahko tisto, kar ostane od košnje, porabijo na koristen način, kot je npr. kompostiranje. Večina vprašanih je v preteklosti že sodelovala oziroma sodeluje pri raznih projektih, kot so Lokalna akcijska skupina (LAS) in Program razvoja podeželja (PRP) ter na raznih razpisih. Tisti, ki še niso sodelovali, pa si tega želijo, saj so mnenja, da povezovanje različnih sektorjev in ključnih odločevalcev lahko doprinese k boljšemu stanju biotske pestrosti.

Glede tega, ali je finančna podpora ključna za ohranjanje biotske pestrosti, so bila mnenja rahlo deljena, ampak še vedno usmerjena v enak cilj. Vsi so se strinjali, da je finančna podpora izredno koristna in pripomore k vzdrževanju biotske pestrosti. Nekateri pa so bili mnenja, da finančna podpora ni ključna, saj se kmetje, v kolikor imajo vizijo in razumejo, zakaj je biotska pestrost pomembna, tega lotijo v vsakem primeru. Večkrat je bilo omenjeno tudi to, da je velik problem ozaveščenost ljudi. Če bi se ozaveščenost zvišala, bi se večje število kmetov začelo zanimati in posledično tudi slediti smernicam za ohranjanje biotske pestrosti, več širše javnosti pa bi začelo sadje, zelenjavo in ostale dobrine kupovati pri lokalnih ponudnikih. Predstavljena je bila tudi ideja o spletni tržnici, kjer bi lahko kmetje sproti posodabljali, koliko in katere dobrine imajo trenutno na zalogi. Tako bi lahko ljudje videli, kateri kmet v njihovi bližini ima tisto, kar potrebujejo, in bi se odpravili tja namesto v veleblagovnice.

Poudarjeno je bilo tudi, da se je treba kot kmet naučiti upravljati s kmetijo in uporabljati deležnike, ne pa se zanašati izključno na subvencije. Treba je imeti načrt, za katerega pa (zaradi več dejavnikov) ni nujno, da bo uspešen. Upravljanje pomeni dobro načrtovanje, organiziranje, vodenje in nadzor.

Vsi vprašani so bili mnenja, da sistem subvencij izključuje majhne kmetije in fitokmetije. Vsekakor bi bilo v prihodnje treba preveriti pogoje subvencioniranja in dostopnost podatkov (morda preko kmetijskih svetovalnih služb) in sistemsko spremeniti ter vključiti tudi manjše kmetije in fitokmetije.

7.2.5 Sklop E: sodelovanje s projektom

V zadnjem sklopu so vsi sodelujoči izpostavili, da dodatno znanje vedno pride prav. V prihodnosti si želijo sodelovati s projektom EDUfarm in izvesti delavnice ali se dodatno izobraziti o pomenu biotske pestrosti v kmetijski krajini, na svojih kmetijah. Kmetija 1 pa je izpostavila, da bi bilo smiselno imeti tudi subvencije za udeležbo na plačljivih delavnicah za kmete na temo samooskrbe, trajnostnega razvoja in biotske pestrosti.

Želijo si več povezovanja med kmetijami, izobraževalnimi inštitucijami in projekti na sploh. V nadaljevanju bi bilo smiselno izvesti večje število intervjujev, tudi s kmetijami, ki niso toliko naravovarstveno ozaveščene. Zanimivo bi bilo primerjati njihova mnenja in pogled na biotsko pestrost, krajinske prvine in subvencioniranje.

8 ZAKLJUČEK

Kmetijske površine in agroekosistemi predstavljajo povezavo med popolnoma naravnim in antropogenim habitatom in se pogosto prekrivajo z varstveno pomembnimi območji, kot so zavarovana območja, Natura 2000 ali vodovarstvena območja. Kmetije, ki ležijo znotraj enega od teh območij, se pri svojem delu lahko srečujejo s konfliktom interesov, in sicer med naravovarstvom in ohranjanjem biotske pestrosti na eni ter kmetijsko aktivnostjo na drugi strani. Na takšnih območjih se kmetje velikokrat srečujejo tudi z omejitvami dejavnosti zaradi sprejetih ukrepov in pravil, ki veljajo znotraj varstvenega območja.

V zaključni nalogi smo analizirali, kakšna je politika EU glede upravljanja kmetij v varstveno pomembnih področjih, proučili smo primere dobrih praks, povzeli pomembne krajinske prvine za ohranjanje biotske pestrosti in opravili intervjuje s kmeti ter tako pridobili vpogled tudi v njihov pogled na ohranjanje vrstne pestrosti in primere dobrih praks na njihovih kmetijah. Analiza obstoječe literature in primerov dobrih praks je pokazala veliko prednost uporabe ukrepov za zaščito krajinskih prvin, prav tako pa smo z uporabo intervjuja ugotovili, da jih kmetje z lahkoto prepoznavajo in se njihove pomembnosti tudi zavedajo. Poskušajo jih ohranjati v večji meri zaradi svojih prepričanj in prednosti, ki jih višja biotska pestrost prinaša, ne pa toliko zaradi subvencij, ki obstajajo na tem področju. S tem smo prvo hipotezo, ki trdi, da je varovanje krajinskih prvin je primeren in enostavnejši način za varovanje biodiverzitete v kmetijski krajini, potrdili.

Iz pridobljenih odgovorov smo ugotovili, da ima večina vprašanih kmetovalcev pozitiven odnos do narave, krajinskih prvin in biotske pestrosti, da s svojim delovanjem želijo izboljšati stanje na kmetiji ter da se zavedajo prednosti, ki jih višja biotska pestrost na kmetiji prinaša. S tem smo 2. hipotezo, ki pravi, da kmetije prepoznavajo biotsko pestrost kot vrednoto, potrdili. Pri svojem delu večjih omejitev zaradi lege v zavarovanem območju ne občutijo, vendar se vseeno zelo malo poslužujejo obstoječih finančnih mehanizmov, saj so ti administrativno precej zahtevni in mnogokrat manjšim kmetijam in kmetijam, ki se ukvarjajo samo z rastlinsko pridelavo, nedostopni. S pridobljenimi rezultati smo tretjo hipotezo, ki pravi, da so obstoječi finančni mehanizmi primeren in uporaben način za pomoč kmetijam pri ohranjanju biotske pestrosti delno potrdili, saj se nekatere kmetije v manjši meri poslužujejo dostopnih finančnih mehanizmov, vendar je bilo tudi izpostavljeno, da je pridobitev teh finančnih mehanizmov težko dostopna, birokratsko zapletena ter izključuje določene skupine ali pa so podatki težko dostopni. Morebitna rešitev bi bila boljša preglednost obstoječih ukrepov in z njimi povezanih finančnih mehanizmov. V sklopu projekta EDUfarm bo tako razvito posebno orodje (odločevalsko drevo), ki bi lahko izboljšal obstoječe stanje ter zvišal uporabo različnih varstvenih ukrepov na kmetijah.

Vsekakor bi bilo zanimivo izvesti večje število intervjujev, tudi z intenzivno pridelovalnimi kmetijami in kmetijami, kjer je glavna dejavnost živinoreja, ter primerjati rezultate. Dejstvo je, da so subvencije naravnane k pomoči večjim kmetijam, še posebej kmetijam, ki se ukvarjajo z živinorejo, manjše kmetije in fitokmetije pa žal ne ustrezajo trenutnim kriterijem finančnih mehanizmov. Težavo predstavlja tudi dejstvo, da kmetje, ki imajo na svoji kmetiji prijavljeno tudi obrtno dejavnost in poslujejo kot samostojni podjetniki, ne morejo koristiti določenih subvencij, ne glede na to, da je dejavnost usmerjena v ohranjanje vrstne pestrosti. Tukaj velja izpostaviti idejo ene od intervjuvanih kmetij, ki pravi, da bi se lahko dodatno subvencionirale izobraževalne delavnice na temo varovanja biotske pestrosti, divje hrane, naravnih škropliv ipd., saj so jim pogosto takšne delavnice nedostopne.

Ena od udeleženk intervjuja je podala predlog za vzpostavitev spletnega portala, kjer bi lahko lokalni pridelovalci objavili, katere dobrine imajo na voljo za prodajo. Tako bi se morda več posameznikov odločilo za nakup dobrin pri »sosednjem kmetu« kot pa v veleblagovnici. To je pomembno iz dveh naravovarstvenih vidikov, in sicer se spodbuja lokalna samooskrba (na ta način se zmanjšuje ogljični odtis v prehrambni industriji) ter razvija podeželska lokalna skupnost. Manjše ekstenzivne kmetije pa doprinesejo k boljšemu stanju vrstne pestrosti v kmetijski krajini.

Kmetje, ki so že naravovarstveno umerjeni in razumejo, zakaj je pomembno ohranjanje biotske pestrosti, smernice že upoštevajo in jim subvencije niso ključnega pomena, zato je ključno, da se vzpostavi lažji, bolj pregleden in bolj širok sistem subvencij za ohranjanje biotske pestrosti, ki bo vključeval več tipov kmetij, ki ležijo v varstveno pomembnih območjih. Z dodatnimi aktivnostmi pa je treba poskrbeti za večjo ozaveščenost kmetij o pomenu biodiverzitete.

8 LITERATURA IN VIRI

Ahnström, Johan (2009); Farmland Biodiversity – in the Hands and Minds of Farmers

Bončina, Aja (2021); Izbrani potencialni kazalci biotske pestrosti za namen doseganja ciljev projekta; Ohranjanje biotske pestrosti kmetijske krajine z razvojem in vključevanjem učnega modela v kmetijsko dejavnost

Bužan, Elena; Univerza na primorskem; Fakulteta za matematiko, naravoslovje in informacijske tehnologije (2020); Pilotni projekt: Ohranjanje biotske pestrosti kmetijske krajine z razvojem in vključevanjem učnega modela v kmetijsko dejavnost

Dudley, Nigel; Shadie, Peter; Stolton, Sue (2013); Guidelines for applying protected area management categories; <https://portals.iucn.org/library/node/30018>

Evropska komisija, Predlog UREDBA EVROPSKEGA PARLAMENTA IN SVETA o določitvi pravil o podpori za strateške načrte, ki jih pripravijo države članice v okviru skupne kmetijske politike (strateški načrti SKP) in se financirajo iz Evropskega kmetijskega jamstvenega sklada (EKJS) in Evropskega kmetijskega sklada za razvoj podeželja (EKSRP) ter o razveljavitvi Uredbe (EU) št. 1305/2013 Evropskega parlamenta in Sveta

Mag. Naglič, Miran (2002); Kmetijstvo v luči omejitev v zavarovanih območjih; <http://www2.arnes.si/~surtvidr/aktualno/zavobm.htm>

Fisher, Brendan; Turner, R. Kerry; Morling, Paul (2008); Defining and classifying ecosystem services

Golobič, Mojca in sod. (2015); Opredelitev krajinske pestrosti in krajinskih značilnosti, pomembnih za ohranjanje biotske raznovrstnosti; končno poročilo projekta

Jogan, N.; Bačič, M.; Strgulc Krajšek (2012); Ciljni raziskovalni program (CRP) Neobiota Slovenija – končno poročilo

Križaj Smrdel, Helena (2010); Kulturne terase v Slovenskih pokrajinah

Lovelock, J.E. (2000); Gaia hypothesis, Oxford University Press, Oxford, str. 20.

Maas, Bea; Fabian, Yvonne; M. Kross, Sara; Richter, Anett (2021); Divergent farmer and scientist perceptions of agricultural biodiversity, ecosystem services and decision-making

Mestna občina Ljubljana; Oddelek za varstvo okolja; Odsek za razvoj podeželja (2016); Zloženska Predstavitev slovenskih LAS in ponudnikov ljubljanskega podeželja; pridobljeno avgusta 2021 na spletni strani: http://drustvo-podezelje.si/images/drustvo/dogodki/Predstavitev_LAS_v_LJ_2016/Zlozenka_SLOLAS_LJ_2016.pdf

Omer, Amani; Pascual, Unai; Russell, Noel P. (2006); Biodiversity Conservation and Productivity in Intensive Agricultural Systems

Orgiazzi, A., Bardgett, R.D., Barrios, E., Behan-Pelletier, V., Briones, M.J.I., Chotte, J-L., De Deyn, G.B., Eggleton, P., Fierer, N., Fraser, T., Hedlund, K., Jeffery, S., Johnson, N.C., Jones, A., Kandeler, E., Kaneko, N., Lavelle, P., Lemanceau, P., Miko, L., Montanarella, L., Moreira, F.M.S., Ramirez, K.S., Scheu, S., Singh, B.K., Six, J., van der Putten, W.H., Wall, D.H. (Eds.), 2016, Global Soil Biodiversity Atlas. European Commission, Publications Office of the European Union, Luxembourg. 176 pp

Republika Slovenija, Ministrstvo za okolje in prostor; Okoljsko poročilo za strategijo prostorskega razvoja Slovenije 2050; Ljubljana, (december 2019)

Stergašek, Jože; Ekosistemske storitve in lepša prihodnost; Društvo za opazovanje in preučevanje ptic Slovenije (DOPPS); pridobljeno julija 2021 na spletni strani: <https://www.ptice.si/publikacije/svet-ptic/spletni-prispevki-revije/012018-2/varstvo-narave/ekosistemske-storitve-in-lepsa-prihodnost/>

Uredbe (EU) št. 1307/2013 Evropskega parlamenta in Sveta; Bruselj 1. 6. 2018

Uradni list Evropske unije (2014); Evropska komisija; Smernice Evropske unije o državni pomoči v kmetijskem in gozdarskem sektorju ter na podeželju za obdobje 2014 do 2020; pridobljeno julija 2021 na spletni strani: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52014XC0701\(01\)&from=en](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52014XC0701(01)&from=en)

Uradna stran državne uprave Republike Slovenije; Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano; pridobljeno aprila 2021 na spletni strani: <https://www.gov.si/zbirke/projekti-in-programi/skupna-kmetijska-politika-po-letu-2020/>

Uradna stran Evropske komisije, Skupna kmetijska politika na kratko; pridobljeno aprila 2021 na spletni strani: https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/key-policies/common-agricultural-policy/cap-glance_sl#Timeline

Uradna stran Evropske Okoljske Agencije (European Environment Agency), Introduction to Europe's protected areas; pridobljeno aprila 2021 na spletni strani: <https://www.eea.europa.eu/themes/biodiversity/europe-protected-areas>

Uradna stran republike Slovenije; Kmetijska zemljišča, kmetijska gospodarstva in agrarna ekonomika; pridobljeno julija 2021 na spletni strani: <https://www.gov.si/podrocja/kmetijstvo-gozdarstvo-in-prehrana/kmetijstvo-in-razvoj-podezelja/kmetijska-zemljisca-kmetijska-gospodarstva-in-agroekonomija/>

Uradna stran Republike Slovenije, Ministrstvo za okolje in prostor, Agencija Republike Slovenije za okolje; pridobljeno aprila 2021 na spletni strani: <https://www.arso.gov.si/narava/>

Uradna stran Republike Slovenije; Ministrstvo za okolje in prostor; pridobljeno marca 2021 na spletni strani: <https://www.arso.gov.si/narava/zavarovana%20obmo%20C4%8Dja/kategorije%20IUCN/>

Uradna stran Sveta Evropske unije, Reforma skupne kmetijske politike po letu 2013; 29. 1. 2019, pridobljeno maja 2021 na spletni strani: <https://www.consilium.europa.eu/sl/policies/cap-reform/>

Uradna stran Republike Slovenije; Storitve: Odprava zaraščanja na kmetijskih zemljiščih (zadnja sprememba 28. 6. 2021); pridobljeno avgusta 2021 na spletni strani: <https://www.gov.si/zbirke/storitve/odprava-zarascanja-na-kmetijskih-zemljiscih/>

Uradna stran Republike Slovenije; Kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano; Kmetijstvo in razvoj podeželja: Pravila dobre kmetijske prakse (navzkrižna skladnost) (zadnja sprememba 7. 5. 2020); pridobljeno avgusta 2021 na spletni strani: <https://www.gov.si/teme/pravila-dobre-kmetijske-prakse/>

Uradna stran Republike Slovenije; Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano; Podukrep M16.5 – Okolje in podnebne spremembe (julij 2020); pridobljeno avgusta 2021 na spletni strani: <https://skp.si/prp-2014-2020-2022/ukrepi/skrb-za-okolje-in-prilagajanje-na-podnebne-spremembe/operacija-okolje-in-podnebne-spremembe-podukrep-16-1-podpora-za-ustanovitev-in-delovanje-operativnih-skupin-evropskega-partnerstva-za-inovacije-na-podrocju-kmetijske-produktivnosti-in-trajnosti-in-pod>

Uradna stran Republike Slovenije; Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano; Podukrep M13.3 – Izplačilo nadomestil za druga območja s posebnimi omejitvami (julij 2020); pridobljeno avgusta 2021 na spletni strani: <https://skp.si/prp-2014-2020-2022/ukrepi/skrb-za-okolje-in-prilagajanje-na-podnebne-spremembe/ukrep-m13-placila-obmocjem-z-naravnimi-ali-drugimi-posebnimi-omejitvami/podukrep-13-3-izplacilo-nadomestil-za-druga-obmocja-s-posebnimi-omejitvami>

Uradna stran Republike Slovenije; Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano; Podukrep M13.2 – Izplačilo nadomestil za druga območja, ki imajo pomembne naravne omejitve (julij 2020); pridobljeno avgusta 2021 na spletni strani: <https://skp.si/prp-2014-2020-2022/ukrepi/skrb-za-okolje-in-prilagajanje-na-podnebne-spremembe/ukrep-m13-placila-obmocjem-z-naravnimi-ali-drugimi-posebnimi-omejitvami/podukrep-13-2-izplacilo-nadomestil-za-druga-obmocja-ki-imajo-pomembne-naravne-omejitve>

Uradna stran Republike Slovenije; Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano; Podukrep M10.1 – Operacija: Visokodebelni sadovnjaki: Podukrep 10.1 – Plačilo kmetijsko-okoljskih-podnebnih obveznost (april 2018); pridobljeno avgusta 2021 na spletni strani: <https://skp.si/prp-2014-2020/ukrepi-in-podukrepi-prp-2014-2020/m10-kmetijsko-okoljska-podnebna-placila/visokodebelni-travniski-sadovnjaki/visokodebelni-travniski-sadovnjaki-podukrep-10-1-placilo-kmetijsko-okoljskih-podnebnih-obveznosti>

Uradna stran Republike Slovenije; Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano; M10.1 – Operacija: Ohranjanje mejic: Podukrep 10.1 – Plačilo kmetijsko-okoljskih-podnebnih obveznost (april 2018); pridobljeno avgusta 2021 na spletni strani: <https://skp.si/prp-2014-2020/ukrepi-in-podukrepi-prp-2014-2020/m10-kmetijsko-okoljska-podnebna-placila/ohranjanje-mejic/ohranjanje-mejic-podukrep-10-1-placilo-kmetijsko-okoljskih-podnebnih-obveznosti>

Uradna stran Republike Slovenije; Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano; M10.1 – Operacija: Vodni viri: Podukrep 10.1 – Plačilo kmetijsko-okoljskih-podnebnih obveznost (april 2018); pridobljeno avgusta 2021 na spletni strani: <https://skp.si/prp-2014-2020/ukrepi-in-podukrepi-prp-2014-2020/m10-kmetijsko-okoljska-podnebna-placila/vodni-viri/vodni-viri-podukrep-10-1-placilo-kmetijsko-okoljskih-podnebnih-obveznosti>

Uradna stran Republike Slovenije; Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano; Podukrep M4.1 – Podpora za naložbe v kmetijska gospodarstva (julij 2020); pridobljeno avgusta 2021 na spletni strani: <https://skp.si/prp-2014-2020-2022/ukrepi/pospesevanje-konkurencnosti-kmetijstva-zivilstva-in-gozdarstva/m4-nalozbe-v-osnovna-sredstva/m4-1-podpora-za-nalozbe-v-kmetijska-gospodarstva>

Tavčar, Borut (2015); Najbolj priljubljene pikapolonice izginjajo; Revija Delo; pridobljeno julija 2021 na spletni strani: <https://old.delo.si/novice/okolje/najbolj-priljubljene-pikapolonice-izginjajo.html>

Zakon o ohranjanju narave (ZON); neuradno prečiščeno besedilo prepisa (2020); pridobljeno julija 2021 na spletni strani: <http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO1600>

PRILOGE

PRILOGA A *Vprašanja za intervjuje*

Vprašanja za intervju

Vprašalnik smo pripravili v okviru projekta Ohranjanje biotske pestrosti kmetijske krajine z razvojem in vključevanjem učnega modela v kmetijsko dejavnost, ki so ga zasnovali zaposleni na Univerzi na Primorskem. Projekt je nastal z željo po ozaveščanju lastnikov kmetij in ostalih ciljnih skupin (šole, fakultete, širša javnost) o pomembnosti ohranjanja in varovanja biotske pestrosti v kmetijski in kulturni krajini, prepoznavanju kazalnikov biotske pestrosti in razvoju ekonomsko vzdržnega modela upravljanja kmetije v zavarovanem območju s ciljem ohranjanja biotske pestrosti ter prenos tega znanja ostalim kmetijam in ostalim ciljnim skupinam. Pilotni projekt je namenjen razvoju praktičnih rešitev za ohranjanje biotske pestrosti ter naslavlja dva glavna cilja, in sicer i) zmanjševanje negativnih vplivov kmetijstva na okolje ter ii) izvajanje skupnih integriranih, sodobnih in multidisciplinarnih pristopov na področju kmetijstva za varstvo biotske raznovrstnosti ter prenos tega znanja različnim ključnim deležnikom s predstavitvijo funkcionalnega modela v praksi.

S pomočjo intervjuja bomo skušali opredeliti pogled in stališča kmetov, ki upravljajo kmetije znotraj varstvenih območij, glede pomembnosti varovanja in ohranjanja biotske pestrosti v kmetijski krajini. Rezultati intervjuja bodo osnova za razvoj dločevalskega drevesa, ki bo v prihodnje služilo kot orodje za izboljšanje varovanja biotske pestrosti na kmetijah obenem pa omogočilo kmetijam, da najbolje izkoristijo obstoječe mehanizme, ki so na voljo za ohranjanje biotske pestrosti.

SKLOP A: SPLOŠNA VPRAŠANJA

Q1) Prvi sklop vprašanj se nanaša na vašo kmetijo. Ali lahko na kratko opišete delovanje vaše kmetije (velikost in lega kmetije, osnovna dejavnost, ali imate na kmetiji registrirano še kakšno dopolnilno dejavnost)?

Q2) Ali kmetija leži v katerem izmed varstvenih območij (Natura 2000, zavarovano območje, vodovarstveno območje)? Če da v katerih? S kakšnimi omejitvami se srečujete pri vašem vsakodnevem delu zaradi tega? Se vam zdijo ukrepi za varovanje biotske pestrosti obremenjujoči pri načrtovanju aktivnosti na kmetiji?

Q3) Na kratko opišite vašo vizijo oz. strategijo razvoja kmetije v prihodnje?

SKLOP B: STANJE BIOTSKE PESTROSTI

Drugi sklop se nanaša na oceno stanja biotske pestrosti na vaši kmetiji, ki gradi pomemben element kmetijske krajine.

Q4) Kako ocenjujete stanje biotske pestrosti na vaši kmetiji glede na vrstno pestrost (prisotnost različnih rastlinskih in živalskih vrst, oprasovalcev, škodljivcev)?

Q5) Ali menite, da višja biotska pestrost doprinese k boljšemu stanju kmetije? Torej, če doprinese k prisotnosti oprasovalcev, večji količini pridelka, odpornosti proti škodljivcem, boljši kvaliteti zraka in vode, boljšemu stanju prsti, ...?

Q6) Ali že sledite smernicam za ohranjanje biotske pestrosti? Bi kaj predlagali, spremenili?

SKLOP C: KRAJINSKE PRVINE

GEOMORFOLOŠKE IN RELIEFNE KRAJINSKE PRVINE

a) Kraške kotanja

Najpogostejša oblika so vrtače, ki nastanejo s preperevanjem dokaj čistega apnenca oziroma dolomita. Vrtača je globel, ki je po navadi globoka več metrov ampak še vedno širša kot globlja. Pogosta na krasu. Ostale pogoste kraške kotanje:

- d) Korozijske vrtače: 10 m globoke, 50 m široke. Običajno kamnita pobočja s plitvimi tlemi.
- e) Udorne vrtače: na Notranjskem koliševke ali kukave, na Krasu dol. Veliko večje od korozijskih vrtač.
- f) Uvale: večje od vrtač. Plitve kotanje z uklonjenim dnom in višjim obodom. Pogoste na dolomite.

b) Površinska skalovitost

To je značilnost kraškega sveta, kjer se matična kamnina mestoma pojavlja na površju zemlje in ni prekrita s tlemi (večinoma čisti apnenci). V Gornji dolini Soče v Julijskih Alpah, je značilna za vzorec prehodnih območij na gozdni meji, kjer so melišča, posamezne večje skale in balvani. Na Krasu se pogosto zaraščajo.

c) Terasa

Antropogena terasa je vodoravna ploskev obdelovalnega zemljišča, ki je vrezana na strminah v pobočje in zgrajena zaradi pridobitve novega obdelovalnega zemljišča, zmanjšanja erozije tal, povečanja talne vlažnosti in namakanja (Tipi krajinskih prvin, 2014).

Nepodprte (samostoječe) terase so nastale zaradi intenzivne kmetijske rabe (njive, vrtovi, vinogradi, sadovnjaki) na razmeroma stabilnih tleh. Ta tip teras značilno oblikuje kulturno krajino predvsem na Dolenjskem, Primorskem, Notranjskem, Štajerskem in deloma tudi v

Prekmurju ter na Krasu. Izrazite terase na pobočjih, višina med terasami med 1 m in 3 m, terase so dovolj široke za strojno obdelavo in so pretežno v njivski rabi.

Podprte terase so nastale zaradi intenzivne kmetijske rabe (njive, vrtovi, vinogradi, sadovnjaki) na močno erodibilnih tleh (tla in kamnine, ki so inherentno odporna na erozijo). Človek jih je dograjeval in vzdrževal dolga stoletja. Teraso so podprte z zloženim kamenjem – suhozidi. Višina teras največkrat med 1 in 1,5 m. terase so ožje od samostojećih teras in pogosto premalo široke za strojno obdelavo.

Ledeniško-rečne terase so značilne za krajino ob rekah. Največkrat so v kmetijski rabi, pogosto so intenzivno poseljene. Teraso so ravne in zelo različnih širin. Ločene so z ježami višine od 0,5 m do 3m, pa tudi več.

RASTLINSKE KRAJINSKE PRVINE

a) Drevesa in grmi

g) Posamezna drevesa in grmi:

Lesnate rastline (drevesa vsaj 5 m v višino, grmi pri tleh močno razvejani). Pojavljajo se sredi kmetijskih površin in imajo zaradi svoje lege posebno estetsko in ekološko vlogo

h) Drevesa in grmi v vrsti:

Rastejo v liniji, razdalja med drevesi je tolikšna, da se krošnje ne stikajo. Sem spadajo tudi drevoredi na kmetijskem zemljišču.

i) Drevesa ali grmi, ki tvorijo skupino:

Drevesa in grmičevje izven gozda. Skupine dreves na zaraščajočih površinah ne spadajo v to kategorijo.

b) Gozdne zaplate

Imenovane tudi krpe ali gozdni otoki, so površinsko majhna in prostorsko ločena od ostalih gozdnih zemljišč (Kladnik, 1999). To so majhni sestoji lesnatih rastlin med obdelovalnimi površinami (Jogan in sod., 2004). Krošnje se stikajo in prekrivajo.

c) Mejice

Mejica je strnjena linija lesnatih vrst (drevesa in grmičevja). Med mejica štejemo tudi zrasle suhozide in druge tipe ograj. Širina posamezne mejice mora biti do 10 m. krošnje se stikajo. Vsaj 80% grmov in/ali dreves mora biti avtohtonih vrst, ne sme biti tujerodnih invazivnih vrst.

d) Obvodna vegetacija

Sem uvrščamo lesnato in zelnato vegetacijo, ki uspeva na bregovih voda in je deloma v vodi ali občasno poplavljen. Vode so lahko stoječe ali tekoče vode, lahko tudi antropogenega nastanka (jarki, gramoznice, ...). Upošteva se tudi vegetacijo v bližini stojećih ali tekočih voda, kjer je večji del leta povišana vlažnost tal. Lahko so to tudi zamočvirjene površine,

zrasle z zelno vegetacijo (trstičja, rogozovja, ...), ki so od površinske vode lahko oddaljene do 10 m.

e) Visokodebelni sadovnjaki

Linjska oziroma gručasta skupina visokodebelnih sadnih dreves ene ali več sort (Tipi krajinskih prvin, 2014). Kot sopomenka se uporabljata izraza ekstenzivni sadovnjak ali travniški sadovnjak. Upoštevajo se visokodebelni sadovnjaki z ekstenzivno rabo sadnih dreves in travišča. Medvrstna razdalja mora biti večja kot v intenzivnih sadovnjakih. Krošnje so velike in niso izenačene po obliki in velikosti, pridelek je bolj skromen.

f) Vlažni travniki

V to skupino so uvrščena močvirna, mokrotna ali vlažna antropogena travišča in različne oblike visokega steblikovja. Pogosto so daljše obdobje poplavljeni in ostajajo vlažni večji del leta, kar onemogoča zgodnjo košnjo.

g) Robovi njiv

Ta krajinska prvina obsega robove polj, omejkje in nezorane predele med dvema njivama na katerih ni kmetijske proizvodnje. Navadno v obliki pasov travišč ali ruderalnih združb z negojeno vegetacijo, brez lesnate vegetacije. Lahko se prekrivajo z drugimi krajinskimi prvinami kot so terase, mejice ali suhozidi. Lahko ima širino od 1 do 20 m.

VODNE KRAJINSKE PRVINE

a) Vodne površine (vodna telesa)

To so ribniki, kali, mlake, puči, lokve, gramoznice, glinokopi in ostale manjše stoječe vodne površine. So naravnega ali antropogenega nastanka in se ne izsušijo večji del leta. Sem ne spadajo betonski ali plastični bazeni. Večinoma se upoštevajo majhne vodne površine, v velikosti do 0,1 ha.

b) Lokalna zamočvirjenja

Razvijejo se zaradi lokalno nepropustne podlage, pogosto v kombinaciji z viri vode, kar omogoča zastajanje in počasen odtok vode. Lahko se pojavijo v prostorskem kontekstu z drugimi prvinami kot so vlažni travniki, mokrišča, trstičja in bajerji. Upoštevajo se razne velikosti tudi le nekaj m². Krajinska prvina ne sme biti onesnažena ali izsušena.

c) Visoka in nizka barja

Barja so območja na katerih je zaradi posebnih razmer nastajala ali še vedno nastaja šota. Šota nastane ob visoki vlažnosti, večinoma v razmerah brez prisotnosti kisika.

Visoka barja so pogosta predvsem na območjih s hladnim podnebjem in visoko količino padavin. Značilne so debele plasti šotnih tal, pri katerih vrhnja plast nima več stika z talno vodo. Ima zelo nizke pH vrednosti.

Nizka barja so območja tektonskih udorin, ki so jih sčasoma zapolnile nepropustne glinice in ilovice.

d) Jarki

Jarki so umetne struge, ki so namenjene namakanju ali izsuševanju kmetijskih zemljišč. Večino leta so napolnjeni z vodo in so lahko obraščeni z vodno ali obvodno vegetacijo. Značilni so za kmetijsko preoblikovane krajine. Lahko so do 6 m široki, prisotna je obrežna in/ali vodna vegetacija. Brežine in dno struge so naravne, brez betonskih utrditev.

SKLOP D: FINANČNI MEHANIZMI NA KMETIJI

Q9) Katere finančne mehanizme za ohranjanje biodiverzitete na kmetijah poznate? Ali so informacije o različnih subvencijah lahko in dovolj dostopne? Kje dobite največ informacij o dostopnosti finančnih sredstev za ohranjanje biotske pestrosti?

Q10) Ali ste že kdaj pridobili sredstva iz naslova subvencij za ohranjanje biotske pestrosti? Za katere subvencije ste zaprosili?

Q11) Ali ste z vašo kmetijo kdaj sodelovali pri kakšnih naravovarstvenih projektih (npr. PRP, LAS, evropski projekti)

Q12) Ali menite, da je finančna podpora ključna za ohranjanje biotske pestrosti (travnikov, mejic ali mogoče bi izpostavili, še kakšne druge dejavnike, ki lahko vplivajo na večjo skrb kmetov za ohranjanje BI

SKLOP E: SODELOVANJE S PROJEKTOM

Q13) Bi se želeli še dodatno izobraziti o pomenu ohranjanja biotske pestrosti, ki je specifično vezana na kmetijsko krajino oz. kmetijo ter o možnosti nadgradnje vašega dela na tem področju?

Q14) Ali bi v prihodnje želeli pridobljena znanja in orodja, ki bodo razvita znotraj projekta uporabiti tudi na vaši kmetiji?

Q15) Nam želite še kaj sporočiti, komentirati, predlagati?

Najlepša hvala za vaš čas in pomoč pri izvedbi projekta ter diplomske naloge.

Pomoč za omejitve, povezane z območji Natura 2000, za druge upravljalce zemljišč

(664) Komisija bo pomoč za omejitve, povezane z območji Natura 2000, za druge upravljalce zemljišč štela za združljivo z notranjim trgovom na podlagi člena 107(3)(c) Pogodbe, če bo v skladu s skupnimi načeli ocenjevanja iz teh smernic, skupnimi določbami, ki se uporabljajo za poglavje 3 dela II teh smernic, in z naslednjimi pogoji.

(665) Pomoč se drugim upravljavcem zemljišč lahko dodeli samo v ustrezno utemeljenih primerih. Upravičeni stroški

(666) Pomoč se lahko drugim upravljavcem zemljišč dodeli za kritje dodatnih stroškov in izpada dohodka, ki so posledica omejitev na zadevnih območjih zaradi izvajanja direktive o habitatih in direktive o pticah.

(667) Do pomoči so upravičeni le ukrepi, izvedeni na naslednjih območjih:

(a) kmetijskih območjih Natura 2000, določenih na podlagi direktive o habitatih in direktive o pticah;

(b) drugih razmejenih naravovarstvenih območjih z okoljskimi omejitvami, ki se nanašajo na kmetovanje, ki prispevajo k izvajanju člena 10 direktive o habitatih.

Znesek pomoči

(668) Pomoč mora biti omejena na naslednje zneske: največ 500 EUR na ha na leto v začetnem obdobju, ki ne presega pet let; nato največ 200 EUR na ha na leto. Najvišja zneska 500 EUR in 200 EUR se lahko v izjemnih primerih povišata ob upoštevanju posebnih okoliščin, ki jih je treba utemeljiti

Pomoč za omejitve, povezane z območji Natura 2000 in okvirno direktivo o vodah

(241) Komisija bo državno pomoč za omejitve, povezane z območji Natura 2000 in okvirno direktivo o vodah, štela za združljivo z notranjim trgovom v smislu člena 107(3)(c) Pogodbe, če izpolnjuje skupna načela ocenjevanja iz teh smernic in naslednje pogoje.

(242) Ta oddelek se uporablja za podjetja, dejavna v primarni kmetijski proizvodnji.

(243) V ustrezno utemeljenih primerih se lahko dodeli pomoč drugim upravljavcem zemljišč, ki niso podjetja, dejavna v kmetijskem sektorju, v skladu z oddelkom 3.5 dela II teh smernic. Upravičeni stroški

(244) Pomoč krije nadomestilo upravičencem za dodatne stroške in izpad dohodka, ki so posledica omejitev na zadevnih območjih, povezanih z izvajanjem direktive o habitatih, direktive o pticah in okvirne direktive o vodah.

(245) Pomoč, povezana z direktivo o habitatih in direktivo o pticah se lahko dodeli le v povezavi z omejitvami zaradi zahtev, ki presegajo dobro kmetijsko in okoljsko stanje iz člena 94 in Priloge II k Uredbi Sveta (EU) št. 1306/2013 ter ustrezna merila in minimalne dejavnosti, kot so določene v skladu s točko (c)(ii) in (iii) člena 4(1) Uredbe (EU) št. 1307/2013.

(246) Pomoč, povezana z okvirno direktivo o vodah, se lahko dodeli samo v povezavi s posebnimi zahtevami, ki:

(a) so bile uvedene z okvirno direktivo o vodah, so v skladu s programi ukrepov iz načrtov upravljanja povodij z namenom doseganja okoljskih ciljev iz navedene direktive in presegajo ukrepe, ki so potrebni za izvajanje druge zakonodaje Unije za varstvo voda;

(b) presegajo predpisane zahteve ravnanja, dobro kmetijsko in okoljsko stanje iz poglavja I naslova VI Uredbe (EU) št. 1306/2013 ter ustrezna merila in minimalne dejavnosti, določene v skladu s točkama (c)(ii) in (iii) člena 4⁽¹⁾ Uredbe (EU) št. 1307/2013;

(c) presegajo raven varstva, določeno s pravom Unije v veljavi ob sprejetju okvirne direktive o vodah, kot je določeno v členu 4⁽⁹⁾ navedene direktive, ter

(d) uvajajo bistvene spremembe za vrsto rabe zemljišč in/ali bistvene omejitve v načinu kmetovanja, kate rih posledica je velik izpad prihodka.

(247) Zahteve iz točk (245) in (246) se morajo opredeliti in opisati v priglasitvi Komisiji.

(248) Do pomoči so upravičena naslednja območja: (a) kmetijska območja Natura 2000, določena na podlagi direktive o habitatih in direktive o pticah; (b) druga razmejena naravovarstvena območja z okoljskimi omejitvami, ki se nanašajo na kmetovanje, ki prispevajo k izvajanju člena 10 direktive o habitatih; ta območja ne presegajo 5 % območij Natura 2000, ki se nahajajo na ozemlju, na katerem se uporablja ustrezni program razvoja podeželja; (c) kmetijske površine, vključene v načrte upravljanja povodja v skladu z okvirno direktivo o vodah. Znesek pomoči

(249) Pomoč se mora omejiti na naslednje zneske: največ 500 EUR na ha na leto v začetnem obdobju, ki ne presega pet let; in nato največ 200 EUR na ha na leto. Pomoč v zvezi z okvirno direktivo o vodah mora znašati najmanj 50 EUR na ha na leto.

(250) Najvišja zneska 500 EUR in 200 EUR se lahko v izjemnih primerih povišata ob upoštevanju posebnih okoliščin, ki jih je treba utemeljiti. Najmanjši znesek 50 EUR za pomoč v zvezi z okvirno direktivo o vodah se lahko v ustrezno utemeljenih primerih zniža ob upoštevanju posebnih okoliščin, ki jih je treba utemeljiti. 1.1.7 Pomoč za območja z naravnimi ali drugimi posebnimi omejitvami

(251) Komisija bo državno pomoč na gorskih območjih in drugih območjih z naravnimi ali drugimi posebnimi omejitvami štela za združljivo z notranjim trgovom v smislu člena 107(3)(c) Pogodbe, če izpolnjuje skupna načela ocenjevanja iz teh smernic in naslednje pogoje.

(252) Ta oddelek se uporablja za podjetja, dejavna v primarni kmetijski proizvodnji.

(253) Pomoč se lahko dodeli podjetjem, ki se obvežejo, da bodo na območjih, določenih v skladu s členom 32 Uredbe (EU) št. 1305/2013, opravljali svojo kmetijsko dejavnost, in ki so aktivni kmetje. C 204/44 SL Uradni list Evropske unije 1.7.2014 Upravičeni stroški

(254) Pomoč krije nadomestilo vseh ali dela dodatnih stroškov in izpada dohodka v zvezi z omejitvami za kmetijsko proizvodnjo na zadevnem območju podjetjem, ki so dejavna v primarni kmetijski proizvodnji. Države članice morajo dokazati zadevne omejitve in zagotoviti dokazilo, da znesek nadomestila ne presega izgube dohodka in dodatnih stroškov, ki so posledica navedenih omejitev.

(255) Dodatni stroški in izpad dohodka se morajo izračunati glede na območja brez naravnih ali drugih posebnih omejitev, pri čemer se upoštevajo plačila v skladu s poglavjem 3 naslova III Uredbe (EU) št. 1307/2013.

(256) Države članice lahko, če je to ustrezno utemeljeno, pri izračunu dodatnih stroškov in izpada dohodka predvidijo razlike v ravni plačila ob upoštevanju:

- (a) resnosti ugotovljene trajne naravne omejitve, ki vpliva na kmetijske dejavnosti;
- (b) sistema kmetovanja. (257) Pomoč se bo dodelila letno na ha kmetijske površine. Znesek pomoči

(258) Pomoč se mora določiti med najnižjim in najvišjim zneskom: najmanj 25 EUR na ha na leto v povprečju za površino, za katero upravičenec prejema pomoč, in največ 250 EUR na ha na leto. Ven dar pa največji znesek lahko doseže 450 EUR na ha na leto v gorskih območjih, kot so opredeljena v členu 32⁽²⁾ Uredbe (EU) št. 1305/2013.

(259) Najvišji zneski se v ustrezno utemeljenih primerih lahko povečajo ob upoštevanju posebnih okoliščin, ki jih je treba utemeljiti v priglasitvi Komisiji. (260) Države članice morajo zagotoviti postopno zniževanje pomoči za površine kmetijskih gospodarstev, ki presegajo površino, ki se določi, razen če dodeljena pomoč obsega le najnižji znesek na ha na leto, kot je določeno v točki

(258) teh smernic. Zato mora biti v prigrasitvah navedena velikost kmetije, ki bo koristila takšno pomoč.

(261) V primeru fizične osebe ali skupine fizičnih ali pravnih oseb lahko države članice uporabijo postopno zniževanje pomoči na ravni članov teh pravnih oseb ali skupin, če je v nacionalni zakonodaji določeno, da posamezni člani pridobijo pravice in obveznosti, primerljive s pravicami in obveznostmi posameznih kmetov, ki imajo status nosilca gospodarstva, zlasti kar zadeva njihov ekonomski, socialni in davčni status, v kolikor so prispevali h krepitvi kmetijskih struktur zadevnih pravnih oseb ali skupin.

(262) Države članice lahko poleg pomoči iz točke (253) upravičencem na območjih, ki so bila v programskem obdobju 2007–2013 upravičena do plačil na podlagi člena 36(a)(ii) Uredbe (ES) št. 1698/2005 (60), dodelijo tudi pomoč v okviru tega ukrepa v obdobju od leta 2014 do leta 2020. Pri upravičencih na območjih, ki zaradi nove razmejitve iz člena 32⁽³⁾ Uredbe (EU) št. 1305/2013 niso več upravičena, se mora navedena pomoč postopno zniževati v obdobju največ štirih let, ki se začne na dan, ko je končana razmejitev iz člena 32⁽³⁾ Uredbe (EU) št. 1305/2013, najpozneje pa leta 2018. Te pomoči morajo na začetku znašati največ 80 % povprečnega plačila, določenega v programu za razvoj podeželja za obdobje 2007–2013, ali, če je bil ukrep dodeljen izključno iz nacionalnih sredstev, z ustreznim sklepom o državni pomoči, v skladu s členom 36(a)(ii) Uredbe (ES) št. 1698/2005, ter se morajo končati najpozneje v letu 2020, ko znašajo največ 20 %. Kadar višina plačila zaradi postopnega zniževanja doseže 25 EUR, lahko država članica nadaljuje z dodeljevanjem pomoči na tej ravni do zaključka obdobja postopnega opuščanja plačil.

(263) Po končani razmejitvi morajo upravičenci na območjih, ki so še naprej upravičena do plačil, prejeti celotno plačilo v okviru tega ukrepa.

Pomoč za omejitve v zvezi z gozdnimi območji Natura 2000

(546) Komisija bo pomoč za omejitve v zvezi z gozdnimi območji Natura 2000 štela za združljivo z notranjim trgom na podlagi člena 107(3)(c) Pogodbe, če bo v skladu s skupnimi načeli ocenjevanja iz teh smernic in naslednjimi pogoji. Upravičenci do pomoči

(547) Pomoč se lahko dodeli zasebnim posestnikom gozdov in združenjem zasebnih posestnikov gozdov.

Upravičeni stroški

(548) Pomoč v okviru tega ukrepa je treba upravičencem dodeliti letno na ha gozda za kritje stroškov in izpada dohodka, ki so posledica omejitev na zadevnih območjih v zvezi z izvajanjem direktiv o habitatih in o pticah.

(549) Do pomoči so lahko upravičena naslednja območja:

(a) gozdna območja Natura 2000, določena na podlagi direktiv o habitatih in o pticah;

(b) druga razmejena naravovarstvena območja z okoljskimi omejitvami, ki se nanašajo na gozdove, ki pri spevajo k izvajanju člena 10 direktive o habitatih, pod pogojem, da če se ukrep sofinancira iz EKSRP kot ukrep za razvoj podeželja, v posameznem programu razvoja podeželja ta območja ne presegajo 5 % območij Natura 2000, ki jih pokriva ozemlje, na katerem se uporablja navedeni program; za ukrepe pomoči, ki se financirajo izključno iz državnih sredstev, se slednja ozemeljska omejitve ne uporablja.

Znesek pomoči

(550) Pomoč mora biti omejena na naslednje najvišje zneske: največ 500 EUR na ha na leto v začetnem obdobju, ki ne presega pet let, nato največ 200 EUR na ha na leto. Ti najvišji zneski se v ustrezno utemeljenih primerih lahko povečajo ob upoštevanju posebnih okoliščin, ki jih je treba utemeljiti v pro gramih razvoja podeželja ali kako drugače, če se ukrep financira izključno iz nacionalnih sredstev.

Kmetija 1

SKLOP A: SPLOŠNA VPRAŠANJA

Q1) Prvi sklop vprašanj se nanaša na vašo kmetijo. Ali lahko na kratko opišete delovanje vaše kmetije (velikost in lega kmetije, osnovna dejavnost, ali imate na kmetiji registrirano še kakšno dopolnilno dejavnost)?

Dopolnilne dejavnosti trenutno nimam. Ta moja kmetija je za enkrat malo manjše velikosti, bolj vrtnarsko usmerjena, imam pa zraven še malo gozdička, približno ha. S tem sem se začela bolj intenzivno ukvarjati pred 3 leti. Tako da tudi tam preizkušam razne dejavnosti. Poizkusila sem vzgojiti gobe na deblu v gozdu, šitake gobe in bukove ostrigarje, pa bomo videli, če bo uspelo. Razmišljam še kako bi lahko izkoristila gozd, morda bom naredila divji sadovnjak, na primer šipek, črni trn, kaj takega. Bomo videli. Če uspejo gobe bom sigurno postavila še par debel. Delam po občutku, če slišim za kakšno zanimivo trajnostno stvar, ki ni predraga jo z veseljem preizkusim. Če gobe vzpostavijo simbiozo z debli, se lahko same vzdržujejo 10 let. Bukove ostrigarje in šitake se večinoma suši in melje v prah.

Glavna dejavnost je torej vrtnarstvo. Imam tudi toplo gredo, delam vse bolj ekstenzivno, vse naravno. Nabiram divja zelišča, tudi plevel (60% je užitnega in zelo zdravega), če nemoti ga pustim rasti. Divji čemaž npr. Dajam v oljčno olje, pesto, vložim v sol, fermentiram, ...

Q2) Ali kmetija leži v katerem izmed varstvenih območij (Natura 2000, zavarovano območje, vodovarstveno območje)? Če da v katerih? S kakšnimi omejitvami se srečujete pri vašem vsakodnevnem delu zaradi tega? Se vam zdijo ukrepi za varovanje biotske pestrosti obremenjujoči pri načrtovanju aktivnosti na kmetiji?

Da, Natura 2000. Jaz osebno se ne srečujem z nobenimi omejitvami, ker ne uporabljam nobenih fitofarmaceutskih sredstev (strupov), niti nobene mehanizacije (tudi zaradi majhne velikosti kmetije op. p). Tudi na splošno se mi ukrepi za varovanje biotske pestrosti ne zdijo obremenjujoči. Moj brat ima večjo kmetijo, ekološko kmetijo, prav z nadzorom in mislim, da morajo nekje 30% površin kositi po 11. 7. To je ena od omejitev, ki jo poznam ampak mislim, da če greš v to (če se odločiš za to) ne predstavlja nekega problema, se moraš prilagoditi.

Q3) Na kratko opišite vašo vizijo oz. strategijo razvoja kmetije v prihodnje?

V prihodnosti si želim vse kar rabim pridelati doma. Brez trgovine oz čim manj trgovine. Tja si želim iti samo po sol, sladkor in olje. Tiste najbolj nujne stvari, ki jih ne morem sama doma pridelati. V kratkem se bom šla k prijateljici učiti delati pralne praške in mila, da tudi tega ne bom več rabila kupovati.

Na kmetiji se ukvarjam pretežno z rastlinami, imam pa tudi nekaj kokoši, da pridobim nekaj gnoja za mešati kompost. Pa tudi pojejo veliko stvari, da ne grejo v nič. Nočem, da gre

kakršnakoli organska stvar v smeti, karkoli prinesem iz njive, ne bom vrgla proč ampak bom dala nekam, da se predela, da se porabi, vse kar se da. Želim si biti samooskrbna. Trenutno imam odpret še obrt za slikopleskarstvo, ker moram še vedno plačevati položnice. Ampak v kmetovanju uživam in me to veseli tako, da upam, da se bom lahko v prihodnosti ukvarjala samo še s tem.

SKLOP B: STANJE BIOTSKE PESTROSTI

Drugi sklop se nanaša na oceno stanja biotske pestrosti na vaši kmetiji, ki gradi pomemben element kmetijske krajine.

Q4) Kako ocenjujete stanje biotske pestrosti na vaši kmetiji glede na vrstno pestrost (prisotnost različnih rastlinskih in živalskih vrst, oprasovalcev, škodljivcev)?

Mislim, da imam kar visoko biotsko pestrost. Ne uporabljam nobenih škropiv. Nazadnje sem škropila 15 let nazaj zaradi koloradskega hrošča in od takrat ga ni bilo. Ampak ker smo zastrepili koloradskega hrošča smo s tem zastrepili tudi pikapolonice, ki jedo jajčeca koloradskih hroščev. In letos so se končno spet začele pojavljati pikapolonice in koloradski hrošči. Zdaj pustim, da pikapolonice oz. sama narava poskrbi za njih. Strupi ne razlikujejo med "dobrimi" in "slabimi" žuželkami. Zdaj, ker ne škropim več sem imela problem z mravljami. Ker je zemlja na njivi rahla, mravlje z veseljem tam prebivajo. Kamorkoli pogledaš vidiš drugo vrsto mravelj. Sem pa našla rešitev kako se na naraven način znebiti mravelj iz tople grede. Pa še paradižnik je začel dobivati rjave "fleke". Zato sem potem zmešala sodo bikarbono, mleko in vodo. Nato sem s to mešanico poškopila celotno površino in paradižnike. In čez 10 dni ni bilo več nikjer nobene mravlje, vse so izginile, ker jim ne paše soda bikarbona. In tako se lahko na naraven način znebim mravelj, uši, dobra pa je tudi za zdravje rastlin saj deluje proti plesni in glivičnim okužbam. Tudi paradižniki nimajo več »flekov«.

Q5) Ali menite, da višja biotska pestrost doprinese k boljšemu stanju kmetije? Torej, če doprinese k prisotnosti oprasovalcev, večji količini pridelka, odpornosti proti škodljivcem, boljši kvaliteti zraka in vode, boljšemu stanju prsti,...?

Seveda.

Q6) Ali že sledite smernicam za ohranjanje biotske pestrosti? Bi kaj predlagali, spremenili?

Sledim seveda. Večja ozaveščenost.

SKLOP C: KRAJINSKE PRVINE

Q8) Raziskovalci so v preteklosti že določili pomembne krajinske prvine kmetijske krajine. To so posebne prvine, ki pripomorejo k ohranjanju biotske pestrosti. Katere izmed krajinskih prvin prepoznate tudi na vaši kmetiji?

Kmetija 1 je prepoznala: nepodprte terase, gozdne zaplate ter visokodebelni sadovnjak.

SKLOP D: FINANČNI MEHANIZMI NA KMETIJI

Q9) Katere finančne mehanizme za ohranjanje biodiverzitete na kmetijah poznate? Ali so informacije o različnih subvencijah lahko in dovolj dostopne? Kje dobite največ informacij o dostopnosti finančnih sredstev za ohranjanje biotske pestrosti?

Meni so dokaj dostopne, večinoma dobim vse informacije preko računalnika, na internetu. Glede fitofarmaceutskih sredstev pa se lahko zelo dobro informiraš v agro-centrih, da ugotoviš katere snovi so v redu. Meni pa sicer ta mešanica sode bikarbone, mleka in vode reši 70% problemov. In je 100% neškodljivo in brez stranskih učinkov.

Q10) Ali ste že kdaj pridobili sredstva iz naslova subvencij za ohranjanje biotske pestrosti? Za katere subvencije ste zaprosili?

Nimam in nisem nikoli zaprosila za kakršnekoli finančne subvencije in ostale mehanizme ker imam premajhno kmetijo. To je vse povezano z velikostjo, če je premajhno nimaš možnosti.

Q11) Ali ste z vašo kmetijo kdaj sodelovali pri kakšnih naravovarstvenih projektih (npr. PRP, LAS, evropski projekti)

Nisem še sodelovala pri nobenih naravovarstvenih projektih, ampak bi si želela.

Q12) Ali menite, da je finančna podpora ključna za ohranjanje biotske pestrosti (travnikov, mejic ali mogoče bi izpostavili, še kakšne druge dejavnike, ki lahko vplivajo na večjo skrb kmetov za ohranjanje biotske pestrosti?)

Po moje je glavna finančna podpora. Za vzdrževanje biotske pestrosti je treba več stvari na roke naredit kar traja več časa. Moraš porabiti tudi manj škropiv, mogoče imaš potem posledično manj pridelka in za nekoga, ki se ukvarja in preživlja izključno s tem je finančna podpora zelo pomembna. Da si lahko pokrije primanjkljaj. Zelenjava in sadje kupljena od lokalnih kmetov ima na žalost tudi nižjo ceno, kot v trgovinah.

SKLOP E: SODELOVANJE S PROJEKTOM

Q13) Bi se želeli še dodatno izobraziti o pomenu ohranjanja biotske pestrosti, ki je specifično vezana na kmetijsko krajino oz. kmetijo ter o možnosti nadgradnje vašega dela na tem področju?

Spremljam vse kar mi uspe, delavnic znotraj projekta pa bi se z veseljem udeležila. Vedno slišiš nekaj novega. Ampak na splošno so ostale delavnice tudi povezane s financami. Obstaja jih veliko in to zelo zanimivih in dobrih delavnic ampak so tudi drage. Jaz osebno si jih ne morem privoščiti. Super bi bilo, če bi obstajala možnost, da bi Ministrstvo za kmetijstvo nudilo subvencije raznih izobraževanj ali da bi oni plačali kotizacijo in na tak način spodbujali eko in bio kmetijsvo, pa tudi kmetije na zavarovanih območjih.

Q14) Ali bi v prihodnje želeli pridobljena znanja in orodja, ki bodo razvita znotraj projekta uporabiti tudi na vaši kmetiji?

Seveda, zakaj ne.

Q15) Nam želite še kaj sporočiti, komentirati, predlagati?

Skupaj z Lili smo hoteli izpeljati projekt, kamor bi se lahko vrtničarske kmetije prijavile in bi vzpostavili internetno tržnico. Vsak bi ponudil kar ima trenutno na razpolago in količino, da bi lahko ljudje videli kaj imaš in prišli iskat. Tako bi dosegli večje število ljudi, ne rabiš plačevati kavcije za stojnico na tržnici, ne rabiš tam stat torej privarčuješ na času, manjši je tudi ogljični odtis. Tako bi lahko ugotovil kateri kmet najbližji tebi ima stvari ki jih potrebuješ. In lahko na lažji način dobiš domačo in lokalno pridelano hrano.

Kmetija 2

SKLOP A: SPLOŠNA VPRAŠANJA

Q1) Prvi sklop vprašanj se nanaša na vašo kmetijo. Ali lahko na kratko opišete delovanje vaše kmetije (velikost in lega kmetije, osnovna dejavnost, ali imate na kmetiji registrirano še kakšno dopolnilno dejavnost)?

Naša kmetija je tipična slovenska kmetija, je razparcelirana. Imamo nekaj gozda. Leži malo naprej od Cerknice, gozd pa leži v okolici Slivnice in je v bistvu travnik v zaraščanju, saj se je nekaj let nazaj Slivnico še kosilo. Drugi gozd pa je čisto na drugi strani Cerkniškega jezera, čisto pri otoku. Večina pridelka je za lastne potrebe, ne toliko za prodajo, nismo tržno usmerjeni. Prodajamo samo nekaj česna. Prevladuje zelenjava, krompir in česen. Nekaj časa že gojim staro sorto česna, ki preživi vse ujme, pozebe. Imamo pa kar nekaj travnikov, ki se pokosijo, in potem to prodamo za krmo. Nimamo živinoreje. Razmišljam edino, da bi imeli par kokoši, ker z njimi ni veliko dela. Včasih smo imeli živino ampak je preveč dela z njo. Dopolnilno dejavnost imam registrirano izobraževanje, izvajam izobraževalne delavnice. Registrirano imam tudi vzdrževanje zelenic. Vezane pa so predvsem na izobraževanje in delo na terenu. Hkrati sodelujem z Agencijo republike Slovenije za okolje, ki ima vzpostavljen sistem fenoloških postaj po celi Slovenij. In jaz sem eden od popisovalcev in na osnovi opazovanj sem naredil fenološko gozdno pot, kjer grem vsak teden vsaj 2x na sprehod in opazujem ter popisujem razvojne faze. Največ dela je seveda aprila saj začne takrat vse cveteti in odganjati liste, pa tudi jeseni ko začne listje odpadat. Je pa to ločeno, ne spada po dopolnilno dejavnost. Gozdna pot pa leži na kmetiji, ni vezana na prihodek.

Q2) Ali kmetija leži v katerem izmed varstvenih območij (Natura 2000, zavarovano območje, vodovarstveno območje)? Če da v katerih? S kakšnimi omejitvami se srečujete pri vašem vsakodnevnem delu zaradi tega? Se vam zdijo ukrepi za varovanje biotske pestrosti obremenjujoči pri načrtovanju aktivnosti na kmetiji?

Cela kmetija je v Notranjskem regijskem parku, nekaj travniku ob jezeru pa je v območju Natura 2000.

Jaz tukaj ne vidim omejitev. Morda, če bi se ukvarjal z živinorejo in bi mi delala problem košnja za krmo, bi to lahko predstavljajo nekakšno omejitev. Jaz sem svoj način dela temu prilagodil in ne vidim nobenih omejitev. In se mi nasveti za ohranjanje biotske pestrosti ne zdijo obremenjujoči. V njih v bistvu vidim velik plus.

Kmetijo imamo v družini, oče mi je dal nekaj vrednot, mi je pokazal travnike in obrazložil, da se jih ne gnoji, če se jih nastane lahko bi temu rekli zelena puščava, ena vrsta trave – nič biotske pestrosti. To mi je ostalo v spominu. Sedaj ko imam sam fitokmetijo vidim, da na takih travnikih najdem veliko zdravilnih rastlin.

Q3) Na kratko opišite vašo vizijo oz. strategijo razvoja kmetije v prihodnje?

Delam na tem, da s časoma moja kmetija postala učna kmetija. Nagraditi moram infrastrukturo. Imel bi nekaj kokoši, kolikor bi bilo vzdržno.

SKLOP B: STANJE BIOTSKE PESTROSTI

Drugi sklop se nanaša na oceno stanja biotske pestrosti na vaši kmetiji, ki gradi pomemben element kmetijske krajine.

Q4) Kako ocenjujete stanje biotske pestrosti na vaši kmetiji glede na vrstno pestrost (prisotnost različnih rastlinskih in živalskih vrst, oprasovalcev, škodljivcev)?

Že to da ima kmetija različne habitate, mokre, suhe travnike, mejnice, gozdove pove da je pestrost velika. Gozdovi so prilagojeni kraškemu terenu, gozdar mora odobrit kaj boš posekal. Z gozdom tudi nismo nikoli na tak način delali, da bi spreminjali "karkoli". Vlažnih travnikov zaradi omejitev ne moreš kosit, ker so večino časa zamočvirjena, tako da se jih kosi šele avgusta.

Q5) Ali menite, da višja biotska pestrost doprinese k boljšemu stanju kmetije? Torej, če doprinese k prisotnosti oprasovalcev, večji količini pridelka, odpornosti proti škodljivcem, boljši kvaliteti zraka in vode, boljšemu stanju prsti,...?

Seveda

Q6) Ali že sledite smernicam za ohranjanje biotske pestrosti? Bi kaj predlagali, spremenili?

Smernicam sledim, ampak ne vem kaj bi spremenil, ker nimam celostne slike. Ne poznam dovolj dobro subvencij. S subvencijo se zavežeš za določen čas. Jaz imam samo tisto osnovno, klasično subvencijo. Način moje pridelave je »za rečt« ekološki ampak niti nočem it v "uradno" ekološko pridelavo, ker bi imel preveč dela s papirji in s kontrolo. In pa tudi, ker nimam živali verjetno sploh nebi bil upravičen do subvencije. Večina subvencij še posebej tiste glede košnje, temelji na tem koliko je obteženo z glavami živine na kmetiji. Travniki je potrebno pokositi v vsakem primeru tudi, če nimaš živine, da preprečiš zaraščanje in ohranjaš biotsko pestrost. Zato ta pogoj ni ravno smiseln. Krmo bi se lahko tudi kompostiralo kot gnojilo, ampak to v Sloveniji ni praksa. Tudi za osemenjevanje bi bilo dobro, da bi se ustvarila semenska banka vendar za to potrebuješ kar nekaj infrastrukture.

SKLOP C: KRAJINSKE PRVINE

Q8) Raziskovalci so v preteklosti že določili pomembne krajinske prvine kmetijske krajine. To so posebne prvine, ki pripomorejo k ohranjanju biotske pestrosti. Katere izmed krajinskih prvin prepoznate tudi na vaši kmetiji?

Kmetija 2 je prepoznala: nepodprte terase, posamezna drevesa in grmovja, drevesa ali grmovja, ki tvorijo skupino, gozdne zaplate, mejice, obvodno vegetacijo, visokodebelni sadovnjak, vlažne travnike, vodne površine (studeneč) ter jarke (ostanki izsuševalnih jarkov).

SKLOP D: FINANČNI MEHANIZMI NA KMETIJI

Q9) Katere finančne mehanizme za ohranjanje biodiverzitete na kmetijah poznate? Ali so informacije o različnih subvencijah lahko in dovolj dostopne? Kje dobite največ informacij o dostopnosti finančnih sredstev za ohranjanje biotske pestrosti?

Klasična subvencija, ko si plačan na površino. Poznam tudi nekaj ostalih ampak se jih ne poslužujem.

Moralo bi biti bolj transparentno, ampak z internetom si lahko zelo pomagaš.

Q10) Ali ste že kdaj pridobili sredstva iz naslova subvencij za ohranjanje biotske pestrosti? Za katere subvencije ste zaprosili?

Samo klasična subvencija, ko si plačan na površino.

Q11) Ali ste z vašo kmetijo kdaj sodelovali pri kakšnih naravovarstvenih projektih (npr. PRP, LAS, evropski projekti)

Sodelujem s PRP fitokmetija, razvojno partnerstvo, pilotni projekt. In pa gozdna pot, ki sem jo na začetku omenil.

Q12) Ali menite, da je finančna podpora ključna za ohranjanje biotske pestrosti (travnikov, mejic ali mogoče bi izpostavili, še kakšne druge dejavnike, ki lahko vplivajo na večjo skrb kmetov za ohranjanje biotske pestrosti?)

Menim, da bi biotska pestrost morala biti bolj poudarjena in poznana med ljudmi, da bi bila tudi tržno bolj zanimiva. Take stvari se spleča zaščitit in jih na tak način tržit, ne pa s čim večjo proizvodnjo. Mogoče bi bilo treba malo bolj spodbudit kmete da začnejo razmišljat o tem, da se biotska pestrost tudi trži, da lahko najdeš ljudi, ki so pripravljeni plačat za to. Pa tudi izvajanje kakšnih delavnic.

SKLOP E: SODELOVANJE S PROJEKTOM

Q13) Bi se želeli še dodatno izobraziti o pomenu ohranjanja biotske pestrosti, ki je specifično vezana na kmetijsko krajino oz. kmetijo ter o možnosti nadgradnje vašega dela na tem področju?

Nikoli ne škodi se še kaj novega naučiti.

Q14) Ali bi v prihodnje želeli pridobljena znanja in orodja, ki bodo razvita znotraj projekta uporabiti tudi na vaši kmetiji?

Ja, z veseljem.

Q15) Nam želite še kaj sporočiti, komentirati, predlagati?

/

Kmetija 3

SKLOP A: SPLOŠNA VPRAŠANJA

Q1) Prvi sklop vprašanj se nanaša na vašo kmetijo. Ali lahko na kratko opišete delovanje vaše kmetije (velikost in lega kmetije, osnovna dejavnost, ali imate na kmetiji registrirano še kakšno dopolnilno dejavnost)?

Moja kmetija je velika 1 ha. V bistvu sem jo lahko registrirala zato, ker imam zasajene zdravilne rastline, za kar je potrebnih vsaj 20 arov, da je kmetija sploh lahko registrirana. Leži na Krasu na zelo neprijetnem predelu, pri nas v dolini je zelo slaba mikroklima. Smo znani na Krasu po tem, da smo eni redkih, ki nimamo ne fig, ne rožmarina, ne trt, zaradi poseb pozno polmadanskih in zgodnjih jesenskih. Tako, da med Pliskovcem in Kosoveljem pride lahko tudi do 5°C razlike. Načeloma pravijo, da je bit kmet v Kosoveljah nesmiselno. Vas je zelo stara, staro prebivalstvo tako, da sem jaz ironično med največjimi kmeti v vasi. Začela sem se s tem ukvarjati 6 let nazaj s tem, da sem začela čistiti parcele, ki so bile v zaraščanju. Na Krasu se vse zelo hitro zarašča. Tudi zato, ker skoraj noben več nima živine. Zdaj imamo vsaj nekaj malih kmetov entuziastov, da bodo krave popasle površine, da se malo počisti.

Imam zelo razpršene interese, zanima me vse in rada se lotim raznih stvari. Imam eno manjšo parcelo kjer sem posadila kraški šetraj, materino dušico in požepek. Pobrala sem jih po gmajnah, jih vzgojila in posadila. Dve leti nazaj sem sčistila še eno dolinco (uvalo), ker mi je mama vedno pravila, da je tam zemlja na dnu super. Ven smo potrgali akacije in ostalo rastlinje, zavarovali z ograjo proti srnjadi in divjim svinjam. Pri prijatelju v Pliskovici pa sem posadila še rožmarin ter laški in korziški smilj.

Delam razne čaje, začimbne mešanice, kreme in hidrolate. Prijavila sem približno 10 različnih dejavnosti, ampak sem vse skupaj po pol leta opustila. Bilo je preveč administracije, birokracije in mi je preprosto vzelo preveč časa. Tudi izobraževanje sem prijaviła, ker sem želela izvajati razne delavnice. Izdelujem hidrolate različnih rastlin. Problem je tudi, da so te analize (ki jih potrebuješ za uradno prodajo) zelo drage. Potrebovala pa bi jih za vsak hidrolat posebej in bi bilo predrago, saj delam manjše količine. Imam 15l kotel in delam hidrolate izključno iz stvari ki jih zasadam in nabere in se mi ne splača pošiljati vse na analize, ni dovolj denarja. Zato podarim ali prodam znancem, ožjemu krogu ljudi. So pa zelo zdravilni in pomagajo pri raznih težavah kot so na primer mozolji, refluks, želodčne težave, ... no to so samo stvari, ki so mi jih povedale 'stranke'. Nikoli ne govorim na pamet, samo iz svojih izkušenj in iz izkušenj drugih.

Q2) Ali kmetija leži v katerem izmed varstvenih območij (Natura 2000, zavarovano območje, vodovarstveno območje)? Če da v katerih? S kakšnimi omejitvami se srečujete pri vašem vsakodnevnem delu zaradi tega? Se vam zdijo ukrepi za varovanje biotske pestrosti obremenjujoči pri načrtovanju aktivnosti na kmetiji?

Natura 2000.

Nič. Nobenega nadzora ni. Bi si želela, da se ljudi še bolj osveščalo. Sama pa ne uporabljam mehanizacij in škropiv, zato me ne omejujejo.

Tukaj spet pridemo do problema zaraščanja travnikov. Cvetlic je vedno manj, šetraj se izgublja. Tukaj je prav, da se v nekatere površine posega, da ustavimo zaraščanje. Kosovelje je res stara vas in ni nič sčiščeno. Vedno manj pestrosti med rastlinjem, pri pticah. Veliko je škodljivcev kot so škorci. Nekatere ptiče spremljam in vidim, da se manj pojavljajo ali pa sploh ne. Še posebej letos. Lastovke na primer zelo težko gradijo gnezda tukaj, ker ni blata.

Q3) Na kratko opišite vašo vizijo oz. strategijo razvoja kmetije v prihodnje?

Še naprej razvijati svojo vizijo.

SKLOP B: STANJE BIOTSKE PESTROSTI

Drugi sklop se nanaša na oceno stanja biotske pestrosti na vaši kmetiji, ki gradi pomemben element kmetijske krajine.

Q4) Kako ocenjujete stanje biotske pestrosti na vaši kmetiji glede na vrstno pestrost (prisotnost različnih rastlinskih in živalskih vrst, oprasovalcev, škodljivcev)?

Travnikov ni več in problem so zdaj tudi travniške rastline, žuželke, metulji ptiči. Se spreminjajo sestave populacij raznih živali, nekatere vrste izginjajo kot je smrdokavra in kobilar, krokarjev pa je trenutno ogromno, kar je problem tudi pri temu, da nam pojejo pridelek. Zato sem se lotila reševati problem zaraščanja in se lotila obnove kmetije, ki je klasična kraška hiša. In to sem storila iz ljubezni do krasa in starih staršev. Začela sem iskati avtohtone vrste krasa, da vidim kaj vse bi lahko posadila na čim bolj naraven način, da raste »za rečt« samo.

Q5) Ali menite, da višja biotska pestrost doprinese k boljšemu stanju kmetije? Torej, če doprinese k prisotnosti oprasovalcev, večji količini pridelka, odpornosti proti škodljivcem, boljši kvaliteti zraka in vode, boljšemu stanju prsti,...?

Seveda

Q6) Ali že sledite smernicam za ohranjanje biotske pestrosti? Bi kaj predlagali, spremenili?

Sledim. Večja ozaveščenost ljudi glede biotske pestrosti

SKLOP C: KRAJINSKE PRVINE

Q8) Raziskovalci so v preteklosti že določili pomembne krajinske prvine kmetijske krajine. To so posebne prvine, ki pripomorejo k ohranjanju biotske pestrosti. Katere izmed krajinskih prvin prepoznate tudi na vaši kmetiji?

Kmetija 3 je prepoznala: kraške kotanje, površinsko skalovitost, posamezna drevesa in grmovja, drevesa ali grmovja, ki tvorijo skupino, gozdne zaplate ter vodne površine (lokev v vasi).

SKLOP D: FINANČNI MEHANIZMI NA KMETIJI

Q9) Katere finančne mehanizme za ohranjanje biodiverzitete na kmetijah poznate? Ali so informacije o različnih subvencijah lahko in dovolj dostopne? Kje dobite največ informacij o dostopnosti finančnih sredstev za ohranjanje biotske pestrosti?

Če se sam lotiš in študiraš stvari. Ker je za moje pojme drugače zelo ne transparentno. Dobimo Kraški obzornik, ampak ne spremljam. Večino informacij sem dobila preko interneta, sama. Mogoče tudi kakšna kmetijska svetovalnica. Premalo skrbijo za to, da bi se ljudje med samo povezali. Kot so bile včasih zadruga. So pa zelo prijazni tukaj v Sežani, kakšnega posebnega navdiha pa ni.

Q10) Ali ste že kdaj pridobili sredstva iz naslova subvencij za ohranjanje biotske pestrosti? Za katere subvencije ste zaprosili?

Imela sem subvencijo za kmetijo ampak sem letos odklonila ker nočem nobenih obveznosti. Dobivala sem 200€ na leto in se ne grem več tega, da me nadzorujejo.

Q11) Ali ste z vašo kmetijo kdaj sodelovali pri kakšnih naravovarstvenih projektih (npr. PRP, LAS, evropski projekti)

Nisem še sodelovala, ampak bi z veseljem. Tudi pisala sem že v botanični vrt za sodelovanje ampak mi žal niso odpisali.

Q12) Ali menite, da je finančna podpora ključna za ohranjanje biotske pestrosti (travnikov, mejic ali mogoče bi izpostavili, še kakšne druge dejavnike, ki lahko vplivajo na večjo skrb kmetov za ohranjanje biotske pestrosti?)

Menim da je glavna finančna pomoč. Potrebna bi bila večja ozaveščenost, saj ljudje tukaj sploh ne vejo kaj biotska pestrost je. Z Joštom Sergaškom se meniva da bi postavili table z imeni rastlin po peš poti to bi bilo super. Da malo povečamo ozaveščenost. Tukaj v naši vasi na primer še vedno ubijajo kače in krastače... noben ne ve da so te živali koristne. To so vrste, do katerih gojijo nek strah in vraževerje in na žalost ne spadajo pod simpatične vrste. Veliko jih še vedno ne ve, da se ježem ne sme dajati mleka, ker so intolerantni na laktozo, itd.

SKLOP E: SODELOVANJE S PROJEKTOM

Q13) Bi se želeli še dodatno izobraziti o pomenu ohranjanja biotske pestrosti, ki je specifično vezana na kmetijsko krajino oz. kmetijo ter o možnosti nadgradnje vašega dela na tem področju?

Seveda.

Q14) Ali bi v prihodnje želeli pridobljena znanja in orodja, ki bodo razvita znotraj projekta uporabiti tudi na vaši kmetiji?

Ja, z veseljem.

Q15) Nam želite še kaj sporočiti, komentirati, predlagati?

/

Kmetija 4

SKLOP A: SPLOŠNA VPRAŠANJA

Q1) Prvi sklop vprašanj se nanaša na vašo kmetijo. Ali lahko na kratko opišete delovanje vaše kmetije (velikost in lega kmetije, osnovna dejavnost, ali imate na kmetiji registrirano še kakšno dopolnilno dejavnost)?

Smo na stiku Krasa in Brkinov, to je domačija Belajevi. Gre za en tak izobraževalni in raziskovalni center, zeliščarski, s poudarkom predvsem na začimbem programu. Kar se tiče učne domačije imam urejen največji zeliščni vrt na krasu, ki je kot nekakšna naravna lekarna oziroma učilnica o zdravih rastlinah, divje raslih užitnih rastlinah in začimbem programu. Potem imam proizvodni nasad submediteranskih začimbnic, ki je tudi testni in pilotni raziskovalni nasad, kjer je 8 generacij submediteranskih začimbnic, ki jih preiskujem in preizkušam. Največ je seveda kraškega šetraja, ki je tukaj avtohton. Ostalo pa timijan, smilji, lavande, rožmarini in tako naprej. Potem imam samooskrbno njivo, ki je tudi učni poligon s 4 temami in potem še divji kraški travnik, kjer je višek biotske pestrosti. Sicer pa imam tudi na zeliščnem vrtu en odsek, kjer so uvožene naše divje rasle užitne in zdravilne rastline. Celotna domačija obsega 7 ha, del o katerem pa sem prej govorila oziroma del, ki ga vključujem v raziskave pa obsega skoraj 1 ha. V sklopu dopolnilne dejavnosti pa nimam nič registrirano, ker delujem kot .sp in imam pod tem okriljem združujem vse, tudi mojo začimbno znamko, ki jo imam. Izdelujem izdelke iz kraškega šetraja, ki jih tržim pod blagovno znamko Satureja. Prodajam pa trenutno samo na svoji domačiji. Verjetno pa bom šla v izdelavo spletne trgovine. Nisem se želela vključiti v trgovske sisteme, ker želim, da ljudje vidijo kje, kako in s kakšnim trudom so bili izdelki narejeni. Pa tudi cena bi bila previsoka, če bi se prodajalo v trgovini.

Q2) Ali kmetija leži v katerem izmed varstvenih območij (Natura 2000, zavarovano območje, vodovarstveno območje)? Če da v katerih? S kakšnimi omejitvami se srečujete pri vašem vsakodnevnem delu zaradi tega? Se vam zdijo ukrepi za varovanje biotske pestrosti obremenjujoči pri načrtovanju aktivnosti na kmetiji?

Natura 2000 in vplivno območje parka Škocjanske jame oziroma biosferno območje.

Ne čutim nobenih omejitev.

Kar se mene tiče ne, ker se njimi strinjam. Sem na strani zaščitnikov ohranjanja biotske pestrosti.

Q3) Na kratko opišite vašo vizijo oz. strategijo razvoja kmetije v prihodnje?

Želim nadaljevati z raziskavami in izobraževanji. Želim si, da to postane nekakšen aplikativni izobraževalni center, zasnovan na praktičnih primerih in ne na teoriji. Želim si še naprej sodelovati tudi z drugimi deležniki v okolju, pa tudi z izobraževalnimi, raziskovalnimi institucijami. Tudi internacionalno. Imamo veliko za ponuditi. Vidim se v didaktični smeri,

seveda z ekipo strokovnjakov, ki bi odnesli vsak svoj del. Moj del pa je kako skozi s kulinariko pripeljati zdravje skozi zadnja vrata. Fitoterapija je en segment, ki se osredotoča direktno na zdravljenje, jaz pa vidim velik potencial, da bi že skozi uživanje hrane rešili probleme. Če bi se znali bolj pravilno prehranjevati in pravilno pridelati in vključevati začimbe in divjo hrano. Torej vidim se bolj v kulinarčni smeri, pozabilo se je na vključevanje teh pomembnih rastlin v prehrano. Zanima me izobraževanje gostinskih ponudnikov in učiteljev na primer. Oni so potem ključni dejavniki za prenos tega znanja naprej. Sem ne more priti 10 000 otrok, lahko pa pride 50 do 100 učiteljev, ki potem to znanje širijo naprej. To je en del, drugi del pa je pripeljati začimbe oziroma ta program tudi v notranost prostorov, kot notranje vrtove. Ampak to so veliki projekti, ki potrebujejo dobro sodelovanje tudi z ostalimi osebami, programi in inštitucijami.

SKLOP B: STANJE BIOTSKE PESTROSTI

Drugi sklop se nanaša na oceno stanja biotske pestrosti na vaši kmetiji, ki gradi pomemben element kmetijske krajine.

Q4) Kako ocenjujete stanje biotske pestrosti na vaši kmetiji glede na vrstno pestrost (prisotnost različnih rastlinskih in živalskih vrst, oprasovalcev, škodljivcev)?

Vsega je, pokrijem lahko vse segmente. Stanje pa si želim izboljšati. Stanje pa je že zdaj zelo zelo dobro. Nekatero kulturo testiram, da bi postale gojene kulture, kot na primer kozja brada. Za enkrat kaže dobro, ima pa na žalost tudi škodljivca.

Q5) Ali menite, da višja biotska pestrost doprinese k boljšemu stanju kmetije? Torej, če doprinese k prisotnosti oprasovalcev, večji količini pridelka, odpornosti proti škodljivcem, boljši kvaliteti zraka in vode, boljšemu stanju prsti,...?

Seveda, mislim da ja. Biotska pestrost pomeni življenje. In veliko ljudi se na žalost tega ne zaveda.

Q6) Ali že sledite smernicam za ohranjanje biotske pestrosti? Bi kaj predlagali, spremenili?

Smernicam absolutno sledim.

SKLOP C: KRAJINSKE PRVINE

Q8) Raziskovalci so v preteklosti že določili pomembne krajinske prvine kmetijske krajine. To so posebne prvine, ki pripomorejo k ohranjanju biotske pestrosti. Katere izmed krajinskih prvin prepoznate tudi na vaši kmetiji?

Kmetija 4 je prepoznala: kraške kotanje, nepodprte terase, posamezna drevesa in grmovja, drevesa ali grmovja, ki tvorijo skupino, drevesa in grmovja v vrsti, gozdne zaplate, mejice, obvodno vegetacijo ter vodne površine (kal).

SKLOP D: FINANČNI MEHANIZMI NA KMETIJI

Q9) Katere finančne mehanizme za ohranjanje biodiverzitete na kmetijah poznate? Ali so informacije o različnih subvencijah lahko in dovolj dostopne? Kje dobite največ informacij o dostopnosti finančnih sredstev za ohranjanje biotske pestrosti?

Veliko jih poznam.

Ja, če jih rabiš jih dobiš. Jaz sem jih našla večinoma na internetu. Včasih sem delala na Programu za razvoj podeželja, zato mogoče malo bolj vem kje najti te informacije.

Q10) Ali ste že kdaj pridobili sredstva iz naslova subvencij za ohranjanje biotske pestrosti? Za katere subvencije ste zaprosili?

Ne, samo projekti in razpisi.

Q11) Ali ste z vašo kmetijo kdaj sodelovali pri kakšnih naravovarstvenih projektih (npr. PRP, LAS, evropski projekti)

Jaz delam predvsem s projekti LAS, MKGP in program za razvoj podeželja. Na nekatere sem se sama prijavila, pri veliko pa sem sodelovala. Ker je s tem veliko dela se zdaj ne prijavljam več toliko sama.

Q12) Ali menite, da je finančna podpora ključna za ohranjanje biotske pestrosti (travnikov, mejic ali mogoče bi izpostavili, še kakšne druge dejavnike, ki lahko vplivajo na večjo skrb kmetov za ohranjanje biotske pestrosti?)

Mislím da je finančna podpora ključna ja.

SKLOP E: SODELOVANJE S PROJEKTOM

Q13) Bi se želeli še dodatno izobraziti o pomenu ohranjanja biotske pestrosti, ki je specifično vezana na kmetijsko krajino oz. kmetijo ter o možnosti nadgradnje vašega dela na tem področju?

Vedno me zanima dodatna izobrazba.

Q14) Ali bi v prihodnje želeli pridobljena znanja in orodja, ki bodo razvita znotraj projekta uporabiti tudi na vaši kmetiji?

Seveda, vse pride prav.

Q15) Nam želite še kaj sporočiti, komentirati, predlagati?

Želim si, da vzpostavimo eno lepo, dolgoročno sodelovanje.

Kmetija 5

SKLOP A: SPLOŠNA VPRAŠANJA

Q1) Prvi sklop vprašanj se nanaša na vašo kmetijo. Ali lahko na kratko opišete delovanje vaše kmetije (velikost in lega kmetije, osnovna dejavnost, ali imate na kmetiji registrirano še kakšno dopolnilno dejavnost)?

Kmetija sama je majhna kmetija. Velika je približno 1,5 ha obdelovalni površin pa še 2 ha gozda. Pri čemer smo začeli gojit industrijsko konopljo, stara žita in pa zelišča. Zdaj gojimo brez uporabe pesticidov, ker kmetija leži na vodovarstvenem območju in na robu območja natura 2000. Ampak to sva se odločila najprej iz naravovarstvenega vidika. Jaz sem kemik po izobrazbi, moj mož pa biolog in sva že prej imela službi, kjer sva se ukvarjala z varstvom narave, z oceno vplivov na okolje posameznih industrij, tehnologij in tako naprej. Poleg tega pa na samem posestvu nimamo vodovoda ampak lastni zajem vode, lasten vir vode. Zato ne bi bilo smiselno, da bi karkoli škropili in potem to posredno dobili nazaj. Imamo veliko stvari preko sp-ja poleg tega, da pridelujemo to kar sem že prej omenila se ukvarjamo tudi z izdelavo prehranskih izdelkov iz konoplje in pa kozmetične izdelke in konoplje in zelišč. Imamo tudi izobraževanje, kar je v bistvu glavna dejavnost. Lani pa smo začeli tudi s turizmom, oddajamo apartma na kmetiji. Dopolnilnih dejavnosti nimam.

Q2) Ali kmetija leži v katerem izmed varstvenih območij (Natura 2000, zavarovano območje, vodovarstveno območje)? Če da v katerih? S kakšnimi omejitvami se srečujete pri vašem vsakodnevnem delu zaradi tega? Se vam zdijo ukrepi za varovanje biotske pestrosti obremenjujoči pri načrtovanju aktivnosti na kmetiji?

Rob Natura 2000 in v strogo vodovarstvenem območju, kjer so viri vode za Celje. Omejitvev, kar se tiče dejavnosti niti ne vidim. Ampak bolj v smislu kompliciranja, papirologije. Bolj na tem področju. Kmetijske ukrepe upoštevamo tiste, ki se nam zdijo smiselni.

Q3) Na kratko opišite vašo vizijo oz. strategijo razvoja kmetije v prihodnje?

Želimo delovati na trajnostni način, naučiti in navdušiti čim več ljudi, da se da z naravo živeti in preživeti in hkrati narediti tudi nekaj dobrega za svoje počutje in zdravje.

SKLOP B: STANJE BIOTSKE PESTROSTI

Drugi sklop se nanaša na oceno stanja biotske pestrosti na vaši kmetiji, ki gradi pomemben element kmetijske krajine.

Q4) Kako ocenjujete stanje biotske pestrosti na vaši kmetiji glede na vrstno pestrost (prisotnost različnih rastlinskih in živalskih vrst, oprasovalcev, škodljivcev)?

Imamo visoko biotsko pestrost, točno katere vrste bi bolj natančno znal povedati moj mož. Kot primer lahko dam bližnji travnik, ki ga ima nekdo v najemu in po njem zlivajo gnojnico

in se vidi ogromna razlika med njihovim in našim travnikom, ki ga kosimo enkrat na leto, ko rastline odcvetijo in osemenijo. Nimamo živali in ne potrebujemo krme in pa seveda tudi zaradi vzdrževanja biotske pestrosti. Sodelujemo z naravo.

Q5) Ali menite, da višja biotska pestrost doprinese k boljšemu stanju kmetije? Torej, če doprinese k prisotnosti opraševalcev, večji količini pridelka, odpornosti proti škodljivcem, boljši kakovosti zraka in vode, boljšemu stanju prsti,...?

Definitivno in pa tudi k dodani vrednosti. Obiskovalci to vidijo, začutijo, zavonjajo. Je kot nekakšna sistemska terapija.

Q6) Ali že sledite smernicam za ohranjanje biotske pestrosti? Bi kaj predlagali, spremenili?

Manj problemov z birokracijo.

SKLOP C: KRAJINSKE PRVINE

Q8) Raziskovalci so v preteklosti že določili pomembne krajinske prvine kmetijske krajine. To so posebne prvine, ki pripomorejo k ohranjanju biotske pestrosti. Katere izmed krajinskih prvin prepoznate tudi na vaši kmetiji?

Kmetija 5 je prepoznala: posamezna drevesa in grmovja, drevesa ali grmovja, ki tvorijo skupino, gozdne zaplate, obvodno vegetacijo ter visokodebelni sadovnjak.

SKLOP D: FINANČNI MEHANIZMI NA KMETIJI

Q9) Katere finančne mehanizme za ohranjanje biodiverzitete na kmetijah poznate? Ali so informacije o različnih subvencijah lahko in dovolj dostopne? Kje dobite največ informacij o dostopnosti finančnih sredstev za ohranjanje biotske pestrosti?

Jih niti ne poznam veliko, koristimo subvencije za plačilne pravice in se prijavljamo na nekatere razpise, kot so LAS (leader projekt) in občinski razpisi. Delujemo sicer pod blagovno znamo kmetije Vrhivšek, ampak imamo SP. In pa program za razvoj podeželja. Preko teh razpisov smo na primer postavili jurto in kupili še en destilator, so bili razpisi bolj na tematiko zelišč. Ostalo, kar smo sodelovali na razpisih je bilo preko sp-ja, vezani na izobraževanje. Plačilne pravice, subvencije.

Ja mislim, da so dovolj dostopne. Še posebej na internetu. Ti pa vzame veliko časa. Kar se tiče konoplje nima smisla klicati kmetijske svetovalnice.

Q10) Ali ste že kdaj pridobili sredstva iz naslova subvencij za ohranjanje biotske pestrosti? Za katere subvencije ste zaprosili?

Samo subvencija za plačilne pravice.

Q11) Ali ste z vašo kmetijo kdaj sodelovali pri kakšnih naravovarstvenih projektih (npr. PRP, LAS, evropski projekti)

LAS in občinski razpisi.

Q12) Ali menite, da je finančna podpora ključna za ohranjanje biotske pestrosti (travnikov, mejic ali mogoče bi izpostavili, še kakšne druge dejavnike, ki lahko vplivajo na večjo skrb kmetov za ohranjanje biotske pestrosti?)

Ne mislim, da ni ključna, je pa zelo dobrodošla. Glavna je vizija, seveda pa pomagajo finančne subvencije. Super bi bilo, če bi bile bolj dodelane in, da bi se usmerile tudi v šolstvo, da bi se ljudi na splošno bolj izobrazilo o naravovarstvu in biotski pestrosti. Pa vsi tej birokratski nesmisli, če si prijavljen kot kmetija imaš lahko dopolnilno dejavnost, kot sp pa ne, to bi se lahko uknilo saj delamo vsi v isti smeri. Potrebovali bi bolj holistični pristop.

SKLOP E: SODELOVANJE S PROJEKTOM

Q13) Bi se želeli še dodatno izobraziti o pomenu ohranjanja biotske pestrosti, ki je specifično vezana na kmetijsko krajino oz. kmetijo ter o možnosti nadgradnje vašega dela na tem področju?

Ja seveda, dodatna znanja so zmeraj dobrodošla.

Q14) Ali bi v prihodnje želeli pridobljena znanja in orodja, ki bodo razvita znotraj projekta uporabiti tudi na vaši kmetiji?

Seveda, če bo v skladu z našim načinom z veseljem.

Q15) Nam želite še kaj sporočiti, komentirati, predlagati?

Želimo si več povezovanja med izobraževalnimi institucijami in kmetijami. Tako bi dobili boljše rezultate, boljši jutri in boljše počutje.

Kmetija 6

SKLOP A: SPLOŠNA VPRAŠANJA

Q1) Prvi sklop vprašanj se nanaša na vašo kmetijo. Ali lahko na kratko opišete delovanje vaše kmetije (velikost in lega kmetije, osnovna dejavnost, ali imate na kmetiji registrirano še kakšno dopolnilno dejavnost)?

Približno 38 ha je gozd, 8 ha pa so travniki in ena manjša njiva. Na travnikih pa je tudi 1,2 ali 1,3 ha še ekstenzivnega nasada orehov. To sta dve zaščiteni kmetiji, ena leži v Iškem vintgarju ena pa v Velikih Laščah. Kmetija v iškem vintgarju v celoti leži na območju natura 2000, na vodnem viru in od tega je še 5 ha gozdnega rezervata. Dejavnost kmetije je ekstenzivna kmetija ki ima nekaj žita, nekaj sadja, zelenjave, vrtnin in nov nasad orehov. Dopolnilno dejavnost pa smo registrirali pred štirimi leti in to je predelava sadja in zelenjave, peka kruha in peciva na tradicionalen način, izobraževanje, svetovanje, zeliščarstvo in tematske zbirke.

Q2) Ali kmetija leži v katerem izmed varstvenih območij (Natura 2000, zavarovano območje, vodovarstveno območje)? Če da v katerih? S kakšnimi omejitvami se srečujete pri vašem vsakodnevnem delu zaradi tega? Se vam zdijo ukrepi za varovanje biotske pestrosti obremenjujoči pri načrtovanju aktivnosti na kmetiji?

Da, Natura 2000 in vodni vir.

Ne, ker to ni živinorejska kmetija ali intenzivna kmetija, tako da mi niti ne občutimo toliko ukrepov. Se pa zavedamo, da bomo morali slej ali prej za vse površine kmalu sami skrbet, ker se trenutno en del travnikov odda travinje sosedom, kmalu pa to nebo več možno in iščemo nove možnosti.

Q3) Na kratko opišite vašo vizijo oz. strategijo razvoja kmetije v prihodnje?

Smo večgeneracijska kmetija in se pozna, da obe generaciji želijo imeti besedo. Mlajša generacija ima jasno vizijo, da je prihodnost kmetije pridelava in predelava orehov, ampak ker je to zaščiten kmetija je ni možno deliti. Tega se zavedata in zato je treba poiskati rešitev za celo kmetijo. Starejša generacija, moj mož na primer se je naučil upravljati z gozdom in ve kako se les pridobi iz gozda in zna pridelovati sadje in zelenjavo. Jaz pa sem se usmerila v to kako vse te pridelke s kmetije preko dopolnilne dejavnosti predelati in prodati. Ni pa to rožnata situacija, ker kot medgeneracijska kmetija ne znamo poiskati lepega soglasja za celotno kmetijo.

SKLOP B: STANJE BIOTSKE PESTROSTI

Drugi sklop se nanaša na oceno stanja biotske pestrosti na vaši kmetij, ki gradi pomemben element kmetijske krajine.

Q4) Kako ocenjujete stanje biotske pestrosti na vaši kmetiji glede na vrstno pestrost (prisotnost različnih rastlinskih in živalskih vrst, oprashačevalcev, škodljivcev)?

Ker smo se vključili tudi v projekt Fitokmetija smo precej raziskali tudi zelišča in divjo hrano. Ocenjujem, da je pestrost zelo visoka. Delamo tudi herbarij in iščemo rastišča in jih želimo ohraniti. Na ta način vse to raziskujemo.

Q5) Ali menite, da višja biotska pestrost doprinese k boljšemu stanju kmetije? Torej, če doprinese k prisotnosti oprashačevalcev, večji količini pridelka, odpornosti proti škodljivcem, boljši kvaliteti zraka in vode, boljšemu stanju prsti,...?

Ja, jaz in sin misliva tako. Moj mož pa je vpet v staro šolo in se pozna s kmeti iz njegove generacije, ki nimajo takih vrednot kot mi. On bi še naprej gnojil travnike, take vrednote so še vedno zelo ukoreninjene v ljudeh. Zato, ker imava z možem različno mnenje glede tega morem velikokrat kakšne stvari tudi samo narediti in potem šele vidim koliko dela zna biti s tem.

Q6) Ali že sledite smernicam za ohranjanje biotske pestrosti? Bi kaj predlagali, spremenili?

Ja, ko sem sodelovala pri diplomski nalogi smo prišli do ugotovitve, da je boljše imeti travnik, ki se kosi kot travnik, ki se pase. Ta travnik soupravljamo z lovci in smo tako povečali možnost za biotsko pestrost. Ampak samo tej travniki, ki so na Rakitni in nekaj v Laščah. Začeli smo se zavzemati, da se kosi izključno na način, da se ne dognojuje teh travnikov. Nisem pa prepričana, da se vsi tega držijo.

SKLOP C: KRAJINSKE PRVINE

Q8) Raziskovalci so v preteklosti že določili pomembne krajinske prvine kmetijske krajine. To so posebne prvine, ki pripomorejo k ohranjanju biotske pestrosti. Katere izmed krajinskih prvin prepoznate tudi na vaši kmetiji?

Kmetija 6 je prepoznala: kraške kotanje, površinsko skalovitost, nepodprte terase (majhen del s suhozidom), posamezna drevesa in grmovja, drevesa ali grmovja, ki tvorijo skupino, drevesa in grmovja v vrsti, gozdne zaplate, mejice, obvodno vegetacijo, visokodebelni sadovnjak, vlažne travnike, robove njiv ter vodne površine (dva potoka).

SKLOP D: FINANČNI MEHANIZMI NA KMETIJI

Q9) Katere finančne mehanizme za ohranjanje biodiverzitete na kmetijah poznate? Ali so informacije o različnih subvencijah lahko in dovolj dostopne? Kje dobite največ informacij o dostopnosti finančnih sredstev za ohranjanje biotske pestrosti?

Vključena sem v sistem subvencij za območja z omejenimi dejavniki, OMD, plačilne pravice in še ena, ki se ne spomnim.

Jaz mislim, da je skoraj preveč informacij in se jih že težko razlikuje med sabo. Ko moraš nekaj urediti je vse skupaj preveč in pretežko.

Q10) Ali ste že kdaj pridobili sredstva iz naslova subvencij za ohranjanje biotske pestrosti? Za katere subvencije ste zaprosili?

Za biotsko pestrost ne, ampak ker imamo znotraj kmetije tudi zasebni zavod smo bili uspešni z razpisom z imenom Ohranjanje kulturne krajine z majhnim nasadom orehov in jabolk.

Q11) Ali ste z vašo kmetijo kdaj sodelovali pri kakšnih naravovarstvenih projektih (npr. PRP, LAS, evropski projekti)

Sama sodelujem pri več projektih, kot kmetija pa v treh pilotnih projektih projekt za fitokmetije, projekt za ohranjanje kulturne krajine in kulinarčne dediščine ter v vašem projektu.

Q12) Ali menite, da je finančna podpora ključna za ohranjanje biotske pestrosti (travnikov, mejič ali mogoče bi izpostavili, še kakšne druge dejavnike, ki lahko vplivajo na večjo skrb kmetov za ohranjanje biotske pestrosti?)

Že dolgo časa razmišljam, da bi bil najboljši način, da bi si kot kmetija izmislil en tak projekt za izboljšanje biotske pestrosti in bi jo mogli imeti pod nadzorom. Izboljšave bi potem delal tako, da bi denar dobil po sistemu donacij ali pa z biodiverzitetnim bančništvom. Se pravi, da ne bi bil odvisen od države in ukrepov ampak, da bi za to moral sam poskrbeti in bi zato se tudi bolj brigali za monitoring in za to, da bi ti ukrepi res delovali. Mislim, da bi bil to boljši način kot subvencije.

SKLOP E: SODELOVANJE S PROJEKTOM

Q13) Bi se želeli še dodatno izobraziti o pomenu ohranjanja biotske pestrosti, ki je specifično vezana na kmetijsko krajino oz. kmetijo ter o možnosti nadgradnje vašega dela na tem področju?

Seveda.

Q14) Ali bi v prihodnje želeli pridobljena znanja in orodja, ki bodo razvita znotraj projekta uporabiti tudi na vaši kmetiji?

Definitivno, zato sodelujem z vami.

Q15) Nam želite še kaj sporočiti, komentirati, predlagati?

Ja, da se moraš kot kmetija res naučiti upravljati kmetijo in uporabljat deležnike. In ne se samo zanašat na subvencije. Upravljanje je načrtovanje, organiziranje, vodenje in nadzor. Moraš imeti načrt in ni rečeno, da bo kar uspel, ker je tukaj ogromno dejavnikov.

PRILOGA D Izjava o sodelovanju pri aktivnostih projekta in varstvu osebnih podatkov

UNIVERSITÀ DEL LITORALE / UNIVERSITY OF PRIMORSKA

FAKULTETA ZA MATEMATIKO, NARAVOSLOVJE IN INFORMACIJSKE TEHNOLOGIJE
FACOLTÀ DI SCIENZE MATEMATICHE NATURALI E TECNOLOGIE INFORMATICHE
FACULTY OF MATHEMATICS, NATURAL SCIENCES AND INFORMATION TECHNOLOGIES

Glagoljaška 8, SI – 6000 Koper

Tel.: (+386 5) 611 75 70

Fax: (+386 5) 611 75 71

www.famn.it.upr.si

info@famnit.upr.si

UNIVERZA NA PRIMORSKEM
UNIVERSITÀ DEL LITORALE
UNIVERSITY OF PRIMORSKA

Titov trg 4, SI – 6000 Koper
Tel.: + 386 5 611 75 00
Fax.: + 386 5 611 75 30
E-mail: info@upr.si
<http://www.upr.si>

IZJAVA O SODELOVANJU PRI AKTIVNOSTIH PROJEKTA IN VARSTVU OSEBNIH PODATKOV

Spodaj podpisani/a _____ (ime in priimek), na podlagi veljavne pravne ureditve na področju varstva osebnih podatkov (Uredba (EU) 2016/679 in zakona o varstvu osebnih podatkov), podajam **PRIVOLITEV**, da prostovoljno sodelujem pri izvedbi projekta **Ohranjanje biotske pestrosti kmetijske krajine z razvojem in vključevanjem učnega modela v kmetijsko dejavnost**, financiranega iz strani Ministrstva za kmetijstvo.

Posredovani podatki se lahko uporabijo za namene Univerze na Primorskem, ter obdelujejo za namen:

Izvedbe projekta: Anonimizirani podatki bodo uporabljeni za razvoj učinkovitih orodij za prenos znanja med različnimi deležniki.

Izvedbe diplomskega dela: Anonimizirani podatki in transkripti intervjuja bodo vključeni in objavljeni v zaključni nalogi študentke Neje Slokar, pod mentorstvom prof. dr. Elena Bužan ter somentorstvom asis. Sandre Potušek.

SEZNANJEN sem s svojimi pravicami v zvezi s posredovanimi osebnimi podatki, in sicer da lahko:

- zahtevam popravek, izbris ali prenos teh podatkov in omejitev njihove obdelave, ali podam ugovor zoper obdelave. Podajam dovoljenje, da se intervju snema, ter da se posnetek po prepisu izbriše.

Datum: _____

Ime in Priimek: _____

Podpis: _____